Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1991 йил 16 август
ЖУМА
№ 158 (5.201).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг рўзномаси

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

Ўзбекистон— Ҳиндистон:

ДЎСТЛИК АЛОҚАЛАРИ РИВОЖЛАНАВЕРАДИ

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. КАРИМОВнинг «Таймс оф Индиа» рўзномаси учун мухбирнинг саволларига жавоблари

— Сиз республикадаги сиёсий ва иқтисодий вазиятни қандай тавсифлаган бўлур эдингиз!

— Бугунги сиёсий ва иқтисодий вазиятимиз тўғрисида гапиришдан олдин, афтидан, бугунги кунга қандай келиб қолганимизни, республикамиз иқтисодий жиҳатдан нима сабабли жуда оғир аҳволга тушиб қолганини яхшироқ тасаввур этиш учун ўтмишга қисқача назар ташлаш керак. Тўғри, Иттифоқимиздаги бошқа жумҳуриятлар ҳам қандайдир иқтисодий ютуқлар билан мақтана олмайдилар. Ўзбекистон эса айниқса оғир аҳволга тушиб қолди. Гап шундаки, Совет ҳокимияти йилларида республикамиз иқтисодиёти тўла-тўкис, мукаммал ривожланмади, у мамлакатимизнинг хом ашё етказиб берадиган ўлкаси бўлиб қолди, шу сабабли ҳозирги аҳволимизга республика иқтисодиётини шакллантиришнинг ана шу стратегияси кўзгусидан қараш керак. Биз пахта, мева-сабзавот етиштиришимиз, қоракўл, ипак беришимиз, хуллас биздан табиий ва хом ашё ресурслари туфайли нисбатан осонроқ етиштириш мумкин бўлган ҳамма нарсаларни беришимиз керак эди, биласизки, республикамиз табиий хом-ашё ресурсларига жуда бой. Ўзбекистон тайёр маҳсулот олишга ёрдам берадиган дастлабки ишлар билангина шуғулланган, тайёр маҳсулот эса республика ташқарисида ишлаб чиқарилган. Бизнинг бугунги иқтисодий кўрсаткичларимиз, очиғини айтадиган бўлсак ана шундан келиб чиқади. Аҳоли жон бошига тўғри келадиган миллий даромад Иттифоқимиздаги ўртача даражадан икки ярим баравар камдир. Ижтимоий ёрдамчи тармоқлар етарли даражада ривожланмаганлигининг сабаби ҳам мана шунда — биз соғлиқни сақлаш, маданият, халқ таълими иншоотларини, яъни одамлар кўнгилдагидек яшашлари учун зарур бўлган қўшимча иншоотларини қуриш учун маблағ топа олмаяпмиз. Республикамизнинг нуфус хусусиятларини эътиборга олсак, бизда аҳоли мамлакатимиздаги ўртача даражадан уч ярим баравар тезроқ кўпаймоқда. Ижтимоий-маиший соҳада эришилган даражани сақлаб қолишимиз учун бизга уч ярим баравардан кўпроқ сармоя керак. Бюджетимиз ҳам жуда қарам аҳволда қолди, даромад қисмининг учдан бири Иттифоқ дотацияси ҳисобидан қопланмоқда. Қисқасини айтганда, иқтисодиётимизнинг, ишлаб чиқарувчи кучларнинг бир томонлама ривожланиши энг аввало одамлар турмуши билан боғлиқ соҳаларда қолоқликка олиб келди. Инсон эҳтиёжларини қондириш учун зарур бўлган молларнинг ярмидан кўпроғини республика ташқарисидан ташиб келтираётганимизни ҳисобга олсак, республикамиз Иттифоқимизнинг қолган қисми иқтисодиётига қай даражада қарам бўлиб қолганини тасаввур этиш қийин бўлмаса керак, деб ўйлайман. Буларнинг ҳаммаси, назаримда, марказ стратегиясида ва умумиттифоқ меҳнат тақсимотида бизга ажратилган ўринда олдиндан белгилаб қўйилган эди.

Бугунги кунда иқтисодий вазиятни сиёсий вазиятдан ажратиш мумкин эмаслигига, уларнинг диалектик узвий боғлиқлигини эътироф қилмаслик мумкин эмаслигига ҳеч кимда шубҳа туғилмаса керак. Сиёсий тузилмалар, уларнинг обрўси халқ турмуши даражаси билан белгиланади. Агар бутун мамлакатдаги сингари бизда ҳам турмуш даражаси ёмонлашиб бораётганини ҳисобга олсак, одамларнинг айниқса кундалик эҳтиёж моллари, оилага, ҳар бир кишига зарур бўлган барча нарсаларнинг нархи кўтарилганидан кейинги кайфиятларини билиб олиш мумкин.

Вужудга келган аҳволни ўнглаб олиш учун Ўзбекистоннинг барча хом ашё ресурслари, бойликларини ўзимизда қайта ишлашимиз зарурлиги мутлақо равшандир. Республикамизда эса Менделеев жадвалидаги барча бойликлар бор.

Бизда бунинг учун жуда ноёб меҳнат ресурслари бор — республикамизда 16 ёшгача бўлганлар аҳолининг 47 фоизини ташкил этади.

Биз республика иқтисодиётини халқимиз талаблари ва эҳтиёжларига бўйсундиришни ўзимизнинг

ҲИНДИСТОНГА МЕҲР БИЛАН

энг муҳим вазифамиз, деб ҳисоблаймиз, чунки ҳар бир оила, ҳар бир киши тинчлик ва тўкис тугаликда яшасагина, республикамиз эркин ва бой бўлишига, гуллаб-яшнашига ишонамиз.

— Ўзбекистоннинг янгиланган Иттифоқда қатнашиш режалари қандай!

— Мамлакатимизда Иттифоқ шартномасини имзолашга узоқ вақтдан бери тайёргарлик кўрилмоқда. Имзолаш учун ҳозирдаёқ тайёр бўлган ҳужжатга, яъни мустақил совет республикалари шартномасига нисбатан бизнинг принципиал йўлимиз бор. Бу йўл республика мустақиллигини амалда тан олишга асосланган. Янги шартномада, назаримда, оқилона йўл топилган. Республикалар Иттифоққа ваколатлар беришлари билан бир қаторда, бизга, аниқ кафолатлар ҳам берилади: жумладан, халқаро бозорга мустақил чиқамиз, рухсатнома бериш масалаларини ва шу каби бошқа масалаларни ҳал этамиз, биз билан ҳамкорлик қилишдан манфаатдор шериклар билан халқаро алоқалар ўрната оламиз. Мазкур шартномани имзолагач, ўзимизнинг мўлжаллаган режаларимизни амалга ошира бориб, аҳоли турмуш даражасини кўтаришимиз мумкин. Ижобий дастур асосида жипслашган ҳолдагина тангликдан чиқишимиз мумкин.

23 июль куни узил-кесил ишлаб чиқилган Иттифоқ шартномасининг сўнгги нусхаси узоқ ва машаққатли меҳнатнинг, айтишим мумкинки, кураш ҳамда Михаил Сергеевич Горбачёвнинг қарама-қарши фикрларни яқинлаштириш ва илложсиз ҳолларда ҳам ундан чиқиш йўлларини топа олиш маҳорати туфайли эришилган муросаларимизнинг натижасидир. Марказлаштирилган раҳбарлик тарафдорлари аввалига республикаларга қандайдир ҳуқуқлар, ваколатлар беришга интилдилар. Шуни айтиш керакки, юқоридан зўр миннат билан берилган бундай ҳуқуқ ва ваколатларнинг кераги йўқ эди. Бизнинг нуқтаи назаримиз шундан иборат эдики, биз ўз ҳудудимизда барча масалаларни тўла-тўкис ҳал этиш ҳуқуқига эга бўлган мутлақо эркин, мустақил давлатлар — республикалар бўлишимиз керак. Биз — иттифоқдош республикалар баъзи масалалар биргаликдаги куч-ғайратлар билан ҳал этилишини, уларни якка ҳолда ҳал қилиб бўлмаслигини яхши тушунамиз. Мен республикалар Иттифоқ ихтиёрига топширган масалалар ҳақида гапираяпман. Булар — космос, мудофаа, алоқа ва бошқа шу каби айрим республикалар доирасида ҳал этиш мумкин бўлмаган масалалардир. Шартномада солиқлар масаласи, Иттифоқ ва жумҳурият бюджетларини шакллантириш билан боғлиқ масалалар ҳали охиригача ҳал қилинмаган, лекин бунинг оқилона асоси бор. 20 август куни Россия, Қозоғистон, Ўзбекистон биринчи бўлиб шартномага имзо чекади. Бу бозор муносабатларига ўтишдаги катта қадам бўлади. Шартнома Иттифоқ ва республикалар даражасида қабул қилинган «қонунлар урушига» барҳам беради. Иттифоқ шартномаси жуда кўп масалаларни: мулкни чеклаш, хусусийлаштириш, мамлакат ташқи қарзига алоқадор масалаларни ҳал қилади.

— Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий ва ташқи сиёсий алоқаларининг истиқболлари ҳақида нима дея оласиз!

— Биз жуда узоқ вақт мобайнида мафкуравий бидъат, янглишишлар, ақидалар ва ҳаётдан узилиб қолган чақириқлар ҳамда шиорлар, эртанги ёрқин ҳаёт тўғрисидаги фикр-мулоҳазалар остида қолиб кетдик. Иттифоқ шартномасини тайёрлаш чоғида республиканинг ташқи бозорга мустақил чиқиш ҳуқуқини олиши биз қўйган шартлардан бири эканлигини таъкидламоқчи эдим. Биз бунингсиз тангликдан чиқиш йўлида режалаштирилган дастурни амалга ошира олмаймиз. Иттифоқ шартномаси имзоланганидан сўнг истиқболларимиз жуда ва жуда жозибали бўлиши кўриниб турибди. Мен Ўзбекистон яқин келажакда биз билан ҳамкорлик қилишга тайёр турган кўпгина мамлакатларда ўз консулхоналарини очишига ишонаман.

Мамлакатимиздаги, шу жумладан республикамиздаги ижтимоий-иқтисодий турмуш шу қадар мураккаблигига қарамай, аҳолининг турли табақаларини ижтимоий ҳимоя қилиш тизимини ишлаб чиқдик ва уни аниқ мазмун билан бойитдик. Дарвоқе, бизда саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг аввалги йилларда эришилган даражаси сақлаб қолинди, иқтисодий ва сиёсий ўзгартишлар учун давлат-ҳуқуқ базаси вужудга келтирилди. Жумладан, бизнинг парламент ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга келтирадиган ва хорижий сармояларга кафолат берадиган бир қанча муҳим қонунларни қабул қилди. Ҳукумат ишбилармонликнинг иқтисодий эркинлиги, шунингдек бизда қўшма корхоналар очиш ниятида бўлган ҳамда сармоя солиш ва воситачилик фаолияти билан шуғулланиш ниятида бўлганлар учун кенг имтиёзлар кўзда тутилган бутун бир меъёрий ҳужжатлар мажмуини тасдиқлади. Бизда мулкчиликнинг барча шакллари эътироф қилиниб, ривож топаётганлигини таъкидламоқчиман. Ўзбекистонда хусусий ҳамда акционерлик мулкига нисбатан ҳеч қандай қаршилик йўқ.

— Агар иложи бўлса, Ўзбекистоннинг Ҳиндистон билан муносабатлари тўғрисида икки оғиз гапириб берсангиз.

— Ўзбекистон Ҳиндистон билан анъанавий тарихий алоқалар орқали боғланган. Бугунги кунда мазкур мамлакат билан муносабатларда нимагаки эга бўлсак, у биздаги мавжуд имкониятлар даражасида эмаслигига ишончим комил.

Ўзбекистоннинг Ҳиндистон билан ҳамкорлиги истиқболлари шу қадар зўрки, биз ҳозирча, уни тўла-тўкис тасаввур эта олмаймиз. Ўзбекистон делегациясининг Ҳиндистонга қиладиган расмий ташрифи иқтисодий ва сиёсий ҳамкорлигимиз гуркираб ривожланиши учун туртки беришига умид қиламан.

Мен кенг истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган кичик, ўртача фирмалар, компаниялар билан ҳам ҳамкорлик қилишга катта умид боғлаяпман. Биз ўтмишда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган ихчам, йўналишини тез ўзгартира оладиган қўшма корхоналар қурилишини авж олдиришга тайёрмиз. Ҳиндистон билан ҳамкорликни кенг йўлга қўйиш — давр тақозосидир.

Ўзбекистон Осиё республикаси эканини ҳисобга олиб, Осиё — Тинч океан минтақасидаги бошқа мамлакатлар билан ҳам савдо ҳамда иқтисодий алоқаларни йўлга қўйишни режалаштиряпмиз. Биз ўзаро манфаатли асосда иқтисодий, сиёсий ва маданий ҳамкорликни йўлга қўйишга тайёрмиз.

Суҳбатимиз охирида ўзбек халқи Ҳиндистон халқларига катта ҳурмат билан қараётганини, бизнинг дўстлигимиз ва ҳамкорлигимиз аниқ-равшан мазмун билан бойиб боришини хоҳлаётганини айтмоқчиман, Ҳиндистон халқи билан раҳбарларига тинчлик ва фаровонлик тилайман.

Суҳбатни ИАН махсус мухбири Валерий НИЁЗМАТОВ тайёрлади.

ЎЗБЕКИСТОНЛИК МЕҲМОННИ КУТИШМОҚДА

Деҳли. 15 август. (ТАСС мухбири Михаил Капустин). Ҳиндистон савдо-саноат доираларининг намояндалари Ўзбекистон ССР Президенти Ислом Каримовнинг республикага бўлажак ташрифини қизғин табрикламоқдалар, деди ТАСС мухбири билан суҳбатда Ҳиндистон — Совет савдо-саноат палатасининг раиси Манубхай Шоҳ. Бу ташриф Совет — Ҳиндистон кўп қиррали муносабатларини, дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантиришда янги босқич очади, қадимий тарихий анъаналарга эга бўлган Ҳиндистон ва Ўзбекистон ўртасидаги бевосита алоқаларни янада юқорироқ поғонага кўтаради.

Ўзбекистон Президентининг Ҳиндистонга ташрифи ҳинд ва ўзбек халқлари турли соҳаларда дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга интилаётганидан далолат беради, деб таъкидлади М. Шоҳ. Ислом Каримовнинг Ҳиндистон сиёсат раҳбарлари, бизнес ва саноат намояндалари билан бўлажак учрашувлари ва музокаралари Ҳиндистон ва Ўзбекистон ўртасидаги ҳамкорликка янги омил бағишлаши керак.

Ҳиндистон — Совет савдо-саноат палатаси Ўзбекистонга компьютерлар, чарм буюмлар ишлаб чиқарадиган қўшма корхоналар ташкил этишнинг, цемент заводи, тўқимачилик фабрикалари, қандолат маҳсулотлари ва музқаймоқ, линолеум ва сопол кошинлар, дори-дармонлар ва пардоз-андоз буюмлари, шунингдек, яна бир қанча молларни ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг 18 та тайёр лойиҳасини тақдим этмоқда, деди М. Шоҳ. Биз яқинда Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари Б. С. Ҳамидов бошчилигидаги делегация билан самарали музокаралар олиб бордик, қўшма корхоналарнинг тайёрланган барча лойиҳалари амалга ошишига умид қиламиз.

Ҳиндистон — Совет савдо-саноат палатаси Ўзбекистонга амалда ҳар қандай технологияни, шунингдек, у манфаатдор бўлган ресурсларни таклиф этиши мумкин, деб таъкидлади М. Шоҳ. У сўзининг охирида умуман дўстлик ва ҳамкорлик борасидаги Ҳиндистон — Совет муносабатлари ҳам, шунингдек, Ҳиндистон билан Ўзбекистон ўртасидаги бевосита алоқалар ҳам икки мамлакат халқлари, Осиёда ва бутун сайёрамизда тинчлик ва хавфсизлик манфаатлари йўлида мустаҳкамланиши ва ривожланишига қаттиқ ишонч билдирди.

РАСМИЙ ДЎСТОНА ТАШРИФ

Ҳиндистон ҳукуматининг таклифига ва эришилган келишувга биноан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти Ислом Каримов 1991 йил 17-19 август кунлари Ҳиндистон Республикасига расмий дўстона ташриф билан сафар қилади.

ҚАРДОШЛИК ЧЕГАРА БИЛМАС

Тошкентда бўлган тантанали йиғилиш 15 август куни мамлакатимизда кенг нишонланадиган Ҳиндистон Республикасининг миллий байрами — Мустақиллик кунига бағишланди.

«Ўзбекистон — Ҳиндистон» жамияти раиси Қ. Ҳ. Маҳамадалиевнинг маърузасида ва сўзга чиққан кишиларнинг нутқларида бундан қирқ тўрт йил илгари мустамлакачилик жабр-зулмидан қутилган ҳинд халқи шу вақт мобайнида янги ҳаёт қурилишида катта муваффақиятларга эришгани таъкидланди. Қадимий маърифат, кўп асрлик тарих ва жуда бой маданият мамлакати бўлган, саноати ривожланган давлатларнинг қачонлардир қолоқ ўлкаси ҳисобланган Ҳиндистон бугунги кунда кучли, жўшқин ривожланаётган давлатга айланди. Қўшилмаслик ҳаракати тарафдорларидан бири бўлган Ҳиндистон республикаси халқаро ишларда муҳим ўрин тутмоқда.

Бу йил СССР билан Ҳиндистон ўртасида тузилган тинчлик, дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартноманинг 20 йиллиги нишонланади. Ўзбекистонда рўй бераётган сиёсий ва иқтисодий ўзгаришлар Ҳиндистон ишбилармонлари ва корхона эгалари учун янги имкониятлар яратади. Республикамиз Ҳиндистоннинг энг йирик савдо шерикларидан бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади. Давр синовидан ўтган Совет — Ҳиндистон алоқалари чинакам тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик тусига кирмоқда ва у яхши истиқболларга эга.

(ЎзТАГ).

ДЕЛЕГАЦИЯЛАР КУЗАТИБ ҚЎЙИЛДИ

Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбарларининг кенгаши тугаганидан сўнг музокараларда қатнашган делегациялар Тошкентдан жўнаб кетди. 14 август куни кечқурун Тошкент-2 аэропортидан Қозоғистон ССР Президенти Н. А. Назарбоев бошчилигидаги Қозоғистон делегацияси ва Тожикистон ССР Президенти Қ. Маҳкамов бошчилигидаги Тожикистон делегацияси жўнаб кетди.

15 август куни эрталаб Президент А. Акаев бошчилик қилаётган Қирғизистон республикасининг ва Туркманистон ССР Президенти С. А. Ниёзов бошчилигидаги Туркманистон ССР делегациялари жўнаб кетди.

Аэропортда юқори мартабали меҳмонларни Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов, республика вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР делегациясининг бошқа аъзолари кузатиб қолдилар.

Шу куни бош вазир Г. А. Гасанов бошчилигидаги Озарбайжон республикаси делегацияси ҳам жўнаб кетди.

(ЎзТАГ).

АЗАЛИЙ АНЪАНА

КОСОНСОЙ ДАЛАЛАРИДА

Анъанага кўра Андижон вилояти мутахассислари социалистик мусобақа шартларининг бажарилишини текшириш мақсадида Наманган вилоятига келдилар.

Марҳамат районининг вакиллари партия комитетининг биринчи котиби ва район Кенгашининг раиси Қ. Обидов бошчилигида Косонсой районида бўлдилар. Уларни Косонсой район партия комитетининг биринчи котиби, район Кенгашининг раиси А. Мирбобоев ва бошқа раҳбарлар кутиб олдилар. Мусобақадошлар ҳамма хўжаликларга бориб, социалистик мусобақа шартларининг қандай бажарилаётгани билан танишдилар.

Миришкор деҳқонлар бу йил давлатга 23.500 тонна оқ олтин етказиб бериш мақсадида астойдил меҳнат қилмоқдалар. Чигит вақтида униб чиқди. Лекин устма-уст рўй берган табиий офат натижасида аксарият пахта майдонларини қайта экишга тўғри келди. Деҳқонлар саросимага тушмасдан омилкорлик билан иш тутдилар. Натижада ҳар бир гектар ерда 94 минг тупдан кўчат сақлаб қолишга эришилди. Кўпгина майдонларда чеканка қисқа муддатларда тугалланди. Шарбат оқизиш, зарур жойларга гўнг солиш давом этмоқда. Ғўза парваришли қизғин олиб борилмоқда.

Ўргимчаккана ва бошқа ҳашаротларга қарши биологик усул қўлланилаётир. Бу, биринчидан, ғўза зараркунандаларига қирон келтирган бўлса, иккинчидан, хўжаликларга катта иқтисодий фойда беради. Пахтазор экологияси яхшиланади. Қайси хўжаликда шу усул яхши қўлланилган бўлса, афзаллиги яққол кўринди.

«Дўстлик», Худойбердиев номли, «Ўзбекистон» давлат хўжаликлари ва «Деҳқонобод», Навоий номли жамоа хўжаликларида ғўза ривожи яхши. «Ленин йўли» жамоа хўжалигининг Т. Домлажонов, М. Ҳомидова, «Коммуна» жамоа хўжалигининг А. Дадажонов ва «Дўстлик» давлат хўжалигининг А. Шарипов ва А. Камолов бошчилик қилаётган бригадаларида ғўза парвариши юқори агротехник қоидалар асосида йўлга қўйилган. Бу бригадаларда аъзоларнинг ишлаши, дам олиши учун барча қулайлик яратилган. Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Абдусаттор Шарипов ва тажрибали пахтакор А. Камоловлар бригадаларида иссиқ овқат ёрдамчи хўжаликлар келтирган фойда ҳисобидан бепул берилмоқда.

Чорва озуқаси учун 750 гектарга такрорий маккажўхори ва аҳоли эҳтиёжи учун 67 гектар ерга кечки сабзавот экинлари экилгани мусобақадошларнинг диққатини ўзига жалб қилди.

Текшириш даврида камчилик ва нуқсонлар ҳам аниқланди. «Қўқумбой» давлат хўжалигининг П. Фозилов бошлиқ бригадаси ғўзаларини кўсак қурти босган. «Правда» жамоа хўжалигининг адир ерлардаги бригадаларида ғўзалар чанқаб қолган.

Текшириш якунлари ҳамма хўжаликларда мутахассислар, бригада бошлиқлари, пудратчилар, механизаторлар, сувчилар иштирокида кенг муҳокама этилди. Камчиликлар рўй-рост айтилди. Вакиллар ғўза парваришини 15 сентябргача давом эттиришни маслаҳат бердилар.

П. ҚАҲҲОРОВ.

Киров районидаги «Искра» жамоа хўжалиги пахтакорлари шу кезларда дала ишларини қизитмоқдалар. Айниқса ғўза қатор ораларига ишлов бериш ва суғоришга катта эътибор берилаяпти. Ҳабибулло Маҳкамов бошлиқ бригада аъзолари 38 гектар майдонда деҳқончилик қилмоқдалар. Гектар ҳисобига ўртача 27,5 центнердан ҳосил етиштириш мўлжалланган. Айни пайтда ҳар тупда 10—12 та бўлиқ кўсак бор. Ниҳолларни оби-тобида парваришлашда механизаторлар Отақўзи Маматов, Муқимжон Қўчқоров, колхозчилардан Абдулла Мирзаҳамидов, Насиба Бобоева, Умида Жўраева фаоллик кўрсатишаяпти.

СУРАТДА: илғор бригада бошлиғи Ҳ. Маҳкамов пахтазорда.

А. КУДРЯШОВ олган сурат.

Хоразм вилоятидан келган ўзаро текшириш бригадаси Свердлов номли давлат хўжалигининг дала шийпонида ўз ишига якун ясади. Деҳқонлар билан гаплашадиган гаплар бор эди: улар Хўжайли, Шуманай, Мўйноқ, Қўнғирот ва Ленинград районларида бўлган эдилар.

Ўзаро текшириш бригадаси Хоразм вилоят деҳқончилик-саноат уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Б. Абдалниёзов, Янгибозор районидаги «Ленинизм» жамоа хўжалигининг бош инженери М. Матёқубов, Қўшкўпир район деҳқончилик-саноат уюшмаси бош агрономи Б. Аннамуротов ва Урганч районидаги Ленин номли жамоат хўжалиги бригадири Ю. Рўзметовдан иборат эди.

Бу йилги мавсум Амударёнинг чап соҳилидаги қорақалпоқ деҳқонлари учун жиддий синов бўлди. Жала ва дўл, Оролдан тузни учириб келган кучли шамол деярли барча хўжаликларни чигит ва шолини катта майдонларга қайта экишга мажбур этди. Оқибатда ҳосил кечки бўлиб қолди. Ҳозир кўпчилик хўжаликларда ҳар туп ғўзада атиги 3—4 та кўсак бор.

ДЎСТЛАР МАСЛАҲАТИ

Бундай шароитда экинни чанқатиб қўймай вақтида суғориб, тагини юмшатиб ва ўтоқ қилиб, ғўзанинг ривожланишини мумкин қадар тезлаштириш зарур, деб маслаҳат беришди хоразмликлар. Ҳосилни йиғиб-териб олиш муддатлари тиғизлашуви сабабли машиналардан самарали фойдаланишга асосий эътиборни қаратиш керак. Афсуски, бир қанча хўжаликларда мавсумга техникани тайёрлаш ўтган йилги аҳволни эслатмоқда.

Текширувчилар ғўза учини чилпиш кечикаётганлигини таъкидладилар. Агар бу иш суръати тезлаштирилмаса, кўсаклар вақтида етилмайди ва очилмайди.

Пахтачиликдан фарқли равишда шоликорликдаги ишлар анча дуруст, аммо бу соҳада ҳам муаммолар мавжуд. Айрим жойларда шоли касалликка учраган, экинга солинган гербицидларнинг етарли эмаслиги ҳам шолининг ривожига таъсир қилган. Айрим хўжаликларда деҳқонлар шолипояларда сувнинг энг мақбул даражада бўлишини таъминламаётирлар.

Шолипоялардан мумкин қадар мўл ҳосил олишнинг муҳимлиги яна бир бор таъкидланди. Гуруч — Озиқ-овқат программасининг таркибий қисмига киради. Дон ва озуқа экинлари ҳосилдорлигининг камлиги, картошка кам етишаётганлиги ҳақида ҳам гапирилди.

Яхши маслаҳат ҳамиша қиммат. Қорақалпоғистон ва Хоразм деҳқонларининг ўзаро текширишлари анъана бўлиб қолди. Мезбонлар маслаҳатлари билан ёрдам берганликлари учун қўшниларга самимий миннатдорчилик билдириб, уларга йиғим-терим мавсумини муваффақиятли ўтказишни, давлат олдидаги мажбуриятларини шараф билан бажаришни тиладилар.

В. ЛУЦЕНКО.
ЎзТАГ мухбири.
Қорақалпоғистон.

1991 йил 23 июлда келишиб олинган

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАРНИНГ ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДА

ШАРТНОМА

Ушбу шартномани имзолаган давлатлар.

Давлат мустақиллиги ҳақида ўзлари эълон қилган декларацияларга асосланиб ва миллатларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини тан олиб;

ўз халқларининг тарихий тақдирлари яқинлигини эътиборга олиб ҳамда ўз халқларининг Иттифоқни сақлаб қолишга ва янгилашга бўлган ҳамда 1991 йил 17 мартдаги референдумда изҳор этган хоҳиш-иродасини бажариб;

дўстлик ва тотувликда яшашга интилиб, тенг ҳуқуқли ҳамкорликни таъминлаб;

ҳар бир шахсни ҳар томонлама камол топтириш учун шароит яратиш ҳамда унинг ҳуқуқлари ва эркинликлари пишиқ-пухта кафолатларини вужудга келтириш истаги билан;

халқларнинг моддий фаровонлиги ва маънавий ривожланиши, миллий маданиятлар бир-бирини ўзаро бойитиши, ялпи хавфсизликни таъминлаш ҳақида ғамхўрлик қилиб;

ўтмишдан сабоқлар чиқариб ҳамда мамлакат турмушидаги ва бутун дунёдаги ўзгаришларни эътиборга олиб,

Иттифоқдаги ўз муносабатларини янги негизларда қуришга қарор бердилар ва қуйидагилар ҳақида келишиб олдилар.

I. АСОСИЙ ҚОИДАЛАР

Биринчи. Шартномада қатнашувчи ҳар бир республика — мустақил давлатдир. Мустақил Совет Республикалари Иттифоқи (СССР) — тенг ҳуқуқли республикаларнинг бирлашуви натижасида ташкил топган ва шартнома қатнашчилари ихтиёрий равишда берадиган ваколатлар доирасида давлат ҳокимиятини амалга оширадиган мустақил федератив демократик давлатдир.

Иккинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўз тараққиётининг барча масалаларини мустақил ҳал этиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолиб, уларнинг ҳудудида яшовчи барча халқларнинг тенг сиёсий ҳуқуқларига ҳамда ижтимоий-иқтисодий ва маданий ривожланиш имкониятларига кафолат берадилар. Шартнома қатнашчилари умумбашарий ва миллий қадриятларни бирга қўшишга асосланиб иш тутадилар, ирқчиликка, шовинизмга, миллатчиликка, халқларнинг ҳуқуқларини чеклаш йўлидаги ҳар қандай уринишларга қатъиян қарши чиқадилар.

Учинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар БМТ инсон ҳуқуқлари умумий Декларациясига, халқаро ҳуқуқнинг ҳамма эътироф қилган бошқа меъёрларига мувофиқ инсон ҳуқуқлари устуворлигини энг муҳим қоида, деб ҳисоблайдилар. Барча фуқароларга она тилини ўрганиш ва ундан фойдаланиш имконияти, ахборотдан бемалол баҳраманд бўлиш, дин эркинлиги, бошқа сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, шахсий ҳуқуқлар ва эркинликлар кафолати берилади.

Тўртинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар фуқаролар жамиятини барпо этишни халқ ва ҳар бир инсон эркинлиги ҳамда фаровонлигининг энг муҳим шарти деб биладилар. Улар мулкчилик шаклларини ҳамда хўжалик юритиш усулларини эркин танлаб олиш, Умумиттифоқ бозорини ривожлантириш, ижтимоий адолат ва ҳимояланиш қоидаларини рўёбга чиқариш асосида одамларнинг эҳтиёжларини қондиришга интилаверадилар.

Бешинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар тўла-тўкис сиёсий ҳокимиятга эгадирлар, ўз миллий-давлат ва маъмурий-ҳудудий тузилишини, ҳокимият ва бошқарув идоралари тизимини мустақил равишда белгилайдилар. Улар ўз ваколатларининг бир қисмини шартномада қатнашувчи, ўзлари таркибига кирувчи бошқа давлатларга топширишлари мумкин.

Шартнома қатнашчилари халқ вакиллигига ва халқларнинг ўз хоҳиш-иродасини тўппа-тўғри изҳор этишига асосланган демократияни муштарак таг-заминли қоида, деб тан оладилар, тоталитаризмга ва бедодликка бўлган ҳар қандай тамойилларга қарши кафолат бўлиб хизмат қила оладиган ҳуқуқий давлат барпо этишга интиладилар.

Олтинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар миллий анъаналарни сақлаб қолиш ва ривожлантиришни, маориф, соғлиқни сақлаш, илм-фан ва маданиятни давлат йўли билан қўллаб-қувватлашни энг муҳим вазифалардан бири, деб ҳисоблайдилар. Улар инсонпарварлик руҳидаги маънавий қадриятларни ҳамда Иттифоқ ва бутун дунё халқларининг ютуқларини жадал айирбошлашга ҳамда бир-бирини бойитишига кўмаклашадилар.

Еттинчи. Мустақил Совет Республикалари Иттифоқи халқаро муносабатларда Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг вориси — мустақил давлат, халқаро ҳуқуқ субъекти сифатида майдонга чиқади. Унинг халқаро майдондаги бош мақсадлари мустаҳкам тинчлик, қуролсизланиш, ядро қуролини ва бошқа оммавий қирғин қуролларини тугатиш, инсониятнинг ялпи муаммоларини ҳал этишда давлатларнинг ҳамкорлиги ва халқларнинг бирдамлигидан иборат.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар халқаро ҳамжамиятнинг тенг ҳуқуқли аъзосидирлар. Улар иттифоқдош давлатлардан биронтасининг манфаатларини ва уларнинг умумий манфаатларини камситмай, Иттифоқнинг халқаро мажбуриятларини бузмай, чет давлатлар билан бевосита дипломатия, консуллик алоқалари ва савдо муносабатлари ўрнатишга, улар билан мухтор ваколатхоналар айирбошлашга, халқаро шартномалар тузишга ва халқаро ташкилотларнинг фаолиятида қатнашишга ҳақлидирлар.

Шартнома қатнашчилари ўзларининг ўзаро муносабатларини Иттифоқ таркибида тенглик, мустақилликни, ҳудудий яхлитликни ҳурмат қилиш, ички ишларга аралашмаслик, низоларни тинч воситалар билан ҳал этиш, ҳамкорлик, ўзаро ёрдам, Иттифоқ шартномасига ва республикалараро битимларга мувофиқ олинган мажбуриятларни виждонан бажариш асосига қурадилар.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар: ўз ўрталаридаги муносабатларда куч ишлатмаслик ва куч ишлатиш билан дўқ қилмаслик; бир-бирининг ҳудудий яхлитлигига қасд қилмаслик; Иттифоқнинг мақсадларига зид бўлган ёки уни ташкил этувчи давлатларга қарши қаратилган битимларни тузмаслик мажбуриятини оладилар.

СССР Мудофаа вазирлигининг қўшинларидан камдан-кам ҳолларда долзарб халқ хўжалик вазифаларини ҳал этишда, табиий офатларнинг оқибатларини ва экология фалокатларини тугатишда қатнашишдан, фавқулодда ҳолат тартиби тўғрисидаги қонунларда кўзда тутилган ҳоллардан ташқари, мамлакат ичкарисида фойдаланишга йўл қўйилмайди.

II. ИТТИФОҚНИНГ ТУЗИЛИШИ

1-модда. **Иттифоқда аъзолик**

Давлатларнинг Иттифоқдаги аъзолиги ихтиёрийдир.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар унга бевосита ёки бошқа давлатлар таркибида кирадилар. Бу ҳол уларнинг ҳуқуқларини камситмайди ва шартнома юзасидан олинган мажбуриятлардан халос этмайди. Уларнинг ҳаммалари тенг ҳуқуқларга эгадирлар ва тенг мажбуриятларни зиммага оладилар.

Бири иккинчисининг таркибига кирадиган давлатлар ўртасидаги муносабатлар улар ўртасидаги шартномалар билан, ўзи таркибига кирадиган давлатнинг Конституцияси ва СССР Конституцияси билан тартибга солинади, РСФСРда федератив ёки бошқа шартнома билан, СССР Конституцияси билан тартибга солинади.

Иттифоқ мазкур шартномани тан олувчи бошқа демократик давлатларнинг кириши учун очиқдир.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар шартнома қатнашчилари белгилаб қўйган ҳамда Иттифоқ Конституциясида ва қонунларида мустаҳкамланган тартибда ундан эркин чиқиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар.

2-модда. **Иттифоқ фуқаролиги**

Иттифоққа кирувчи давлатнинг фуқароси айни вақтда Иттифоқнинг фуқаросидир.

ССР Иттифоқининг фуқаролари Иттифоқ Конституциясида, қонунларида ва халқаро шартномаларида мустаҳкам белгилаб қўйилган тенг ҳуқуқларга, эркинликлар ва мажбуриятларга эгадирлар.

3-модда. **Иттифоқ ҳудуди**

Иттифоқнинг ҳудуди уни ташкил этувчи барча давлатларнинг ҳудудларидан иборатдир.

Шартнома қатнашчилари шартнома имзоланган пайтда ўз ўрталарида мавжуд бўлган чегараларни тан оладилар.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги чегаралар фақат ўз ўрталарида тузилган ва шартноманинг бошқа қатнашчилари манфаатларига хилоф бўлмаган битимга мувофиқ ўзгартирилиши мумкин.

4-модда. **Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги муносабатлар**

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги муносабат ушбу шартнома, СССР Конституцияси билан, уларга зид бўлмаган шартномалар ва битимлар билан тартибга солинади.

5-модда. **ССР Иттифоқи юритадиган соҳа**

Шартнома қатнашчилари ССР Иттифоқига қуйидаги ваколатларни берадилар:

— Иттифоқ ва унинг субъектлари мустақиллигини ҳамда ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш; уруш эълон қилиш ва сулҳ тузиш; Иттифоқ мудофаасини таъминлаш ва қуролли кучларга, чегара, махсус (ҳукумат алоқаси, муҳандислик-техник ва бошқа қўшинларга), ички, темир йўл қўшинларига раҳбарлик қилиш; қурол-яроғ ва ҳарбий техника ишлаб чиқиш ҳамда ишлаб чиқаришни ташкил этиш.

— Иттифоқнинг давлат хавфсизлигини таъминлаш; давлат чегараси, иқтисодий зона, Иттифоқнинг денгиз ва осмон бўшлиғи тартибини белгилаш ва уларни муҳофаза қилиш; республикаларнинг хавфсизлик идораларига раҳбарлик қилиш ва уларнинг фаолиятини мувофиқлаштириб туриш.

— Иттифоқнинг ташқи сиёсатини амалга ошириш ва республикаларнинг ташқи сиёсий фаолиятини мувофиқлаштириш; чет давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан муносабатларда Иттифоқ номидан вакиллик қилиш; Иттифоқнинг халқаро шартномаларини тузиш.

— Иттифоқнинг ташқи иқтисодий фаолиятини амалга ошириш ва республикаларнинг ташқи иқтисодий фаолиятини мувофиқлаштириб туриш; халқаро иқтисодий ва молиявий ташкилотларда Иттифоқ номидан вакиллик қилиш, Иттифоқнинг ташқи иқтисодий битимларини тузиш.

— Иттифоқ бюджетини тасдиқлаш ва ижро этиш, пул чиқариб туриш; Иттифоқнинг олтин захирасини, олмос ва валюта жамғармаларини сақлаш; космик тадқиқотларга раҳбарлик қилиш; ҳаво транспорти қатновини, Умумиттифоқ алоқа ва ахборот, геодезия ва картография, метрология, стандартлаш, об-ҳавони аниқлаш тизимларини бошқариш; атом энергетикасини бошқариш.

— Иттифоқ Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш; Иттифоқ ваколатлари доирасида қонунлар қабул қилиш ва республикалар билан келишилган масалалар юзасидан қонун асосларини белгилаш; Олий конституциявий назорат.

— Федерал ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг фаолиятига раҳбарлик қилиш ҳамда Иттифоқ ва республикалар ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг жиноятчиликка қарши кураш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириб туриш.

6-модда. **Иттифоқ билан республикалар биргаликда юритадиган соҳа**

Иттифоқ билан республикаларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари қуйидаги ваколатларни биргаликда амалга оширадилар:

— ушбу шартномага ва СССР Конституциясига асосланган Иттифоқ конституциявий тузумини ҳимоя қилиш; СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш.

— Иттифоқнинг ҳарбий сиёсатини белгилаш, мудофаани ташкил этиш ва таъминлашга оид чора-тадбирларни амалга ошириш; армияга чақириш ва ҳарбий хизматни ўташнинг ягона тартибини белгилаш; чегара зонаси тартибини белгилаш; республикалар ҳудудидаги қўшинларнинг фаолияти ва ҳарбий иншоотларнинг жойлаштирилиши билан боғлиқ бўлган масалаларни ҳал этиш; халқ хўжалигини сафарбарликка тайёрлашни уюштириш; мудофаа мажмуи корхоналарини бошқариш.

— Иттифоқ давлат хавфсизлиги стратегиясини белгилаш ва республикаларнинг давлат хавфсизлигини таъминлаш; шартноманинг тегишли қатнашчиси розилиги билан Иттифоқнинг давлат чегарасини ўзгартириш; давлат сирларини сақлаш; Иттифоқ ташқарисига чиқарилмайдиган стратегик ресурслар ва маҳсулотлар рўйхатини аниқлаш, экология хавфсизлиги соҳасидаги умумий қоидалар ва меъёрларни белгилаб қўйиш; парчаланувчан ва радиоактив материалларни олиш, асраш ва улардан фойдаланиш тартибини белгилаш.

— ССР Иттифоқининг ташқи сиёсат йўлини белгилаш ва унинг амалга оширилишини назорат қилиш; халқаро муносабатларда СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва манфаатларини, республикаларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш; ташқи иқтисодий фаолият асосларини белгилаш; халқаро қарзлар ва кредитлар тўғрисида битимлар тузиш, Иттифоқнинг ташқи давлат қарзини тартибга солиш; ягона божхоналар иши; Иттифоқнинг иқтисодий зонаси ва денгизнинг соҳилга яқин жойлари табиий бойликларини муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш.

— Иттифоқнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти стратегиясини аниқлаш ва Умумиттифоқ бозорини вужудга келтириш учун шароит яратиш; умумий валютага асосланган яхлит молия, кредит, пул, солиқ, суғурта ва нархнаво сиёсатини ўтказиш; Иттифоқнинг олтин захирасини, олмос ва валюта жамғармаларини вужудга келтириш ва улардан фойдаланиш; Умумиттифоқ дастурларини ишлаб чиқиб, амалга ошириш; Иттифоқ бюджетининг ижросини ва келишиб олинган пул чиқарилишини назорат қилиш; маҳаллий ривожланиш ҳамда табиий офатлар ва фалокатларнинг оқибатларини тугатиш Умумиттифоқ фондларини вужудга келтириш; стратегик захираларни яратиб қўйиш; ягона Умумиттифоқ ҳисоб китобини юритиш.

— Ёқилғи-энергетика ресурслари соҳасида ягона сиёсат ва мувозанатни ишлаб чиқиш, мамлакатнинг энергетика тизимини, магистрал газ-нефть қувурларини, Умумиттифоқ темир йўлини, осмон ва денгиз транспортини бошқариш; табиатдан фойдаланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, ветеринария, эпизоотия ва ўсимликлар карантини асосларини белгилаб бериш; республикалараро аҳамиятга молик бўлган сув хўжалигини ва ресурсларни бошқариш соҳасидаги ишларни мувофиқлаштириб туриш.

— Иш билан таъминлаш, аҳолининг кўчиб юриши, меҳнат шароити, меҳнатга ҳақ тўлаш ва уни муҳофаза қилиш, ижтимоий таъминот ва суғурта, халқ таълими, соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ва спорт масалаларига оид ижтимоий сиёсат асосларини белгилаб бериш; жумладан фуқаролар бир республикадан иккинчисига кўчиб борганида пенсия таъминоти ва бошқа ижтимоий кафолатларни сақлаш асосларини белгилаш; даромадларни индекслаш ва кафолатланган тирикчилик минимуми ягона тартибини белгилаш.

— Таг-заминли илмий-тадқиқотларни ташкил этиш ва фан-техника тараққиётини рағбатлантириш, илмий ҳамда педагог кадрлар тайёрлаш ва уларни аттестациядан ўтказишнинг умумий қоидалари ҳамда мезонларини белгилаш; даволаш воситалари ва усулларидан фойдаланишнинг умумий тартибини аниқлаб қўйиш; миллий маданиятларни ривожлантиришга ва ўзаро бойитишга кўмаклашиш; оз сонли халқларнинг азалий яшаш муҳитини сақлаб қолиш, уларнинг иқтисодий ва маданий равнақи учун шароит яратиш.

— Иттифоқ Конституциясига ва қонунларига, Президентнинг Фармонларига, Иттифоқ ваколати доирасида қабул этилган қарорларга риоя этилишини назорат қилиш; Умумиттифоқ криминалистика ҳисобот-ахборот тизимини вужудга келтириш; бир неча республика ҳудудида содир этилган жиноятларга қарши курашни уюштириш; ахлоқ тузатиш муассасаларини ташкил қилишнинг ягона тартибини белгилаб қўйиш.

7-модда. **Иттифоқ давлат идораларининг ваколатларини ҳамда Иттифоқ ва республикалар давлат идораларининг биргаликдаги ваколатларини амалга ошириш тартиби**

Биргаликдаги ваколат доирасига киритилган масалалар Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатларнинг ҳокимият ҳамда бошқарув идоралари томонидан келишиб олиш, махсус битимлар тузиш, Иттифоқ ва республикаларнинг қонун асосларини ҳамда шу асосларга мувофиқ республикаларнинг қонунларини қабул этиш йўли билан ҳал қилинади. Иттифоқ идораларининг ваколат доирасига киритилган масалалар улар томонидан бевосита ҳал этилади.

5- ва 6-моддаларда фақат Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идораларининг ихтиёрида ёки Иттифоқ билан республикалар идораларнинг биргаликдаги ваколати соҳасига бевосита киритилмаган ваколатлар республикалар ихтиёрида қолади ҳамда улар томонидан мустақил равишда ёки ўз ўрталаридаги икки томонлама ва кўп томонлама битимлар асосида ҳал этилади. Шартнома имзолангандан кейин Иттифоқ ва республикалар бошқарув идораларининг ваколатлари тегишли равишда ўзгартирилади.

Шартнома қатнашчилари Умумиттифоқ бозори қарор топа борган сайин иқтисодиётни давлат йўли билан бевосита бошқариш соҳаси қисқара боришига асосланадилар. Бошқарув идоралари ваколатларининг ҳажмини зарур тарзда қайта тақсимлаш ёки ўзгартириш Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг розилиги билан амалга оширилади.

Иттифоқ идораларининг ваколатларини амалга ошириш ёки Иттифоқ билан республикалар идоралари қўшма ваколатлари соҳасидаги ҳуқуқларни рўёбга чиқариш ва мажбуриятларни ижро этиш масалалари хусусидаги баҳслар келиштирув тартиб қоидалари воситаси билан ҳал этилади. Келишувга эришилмаган тақдирда низолар Иттифоқ конституциявий судининг муҳокамасига топширилади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқ идораларининг ваколатларини рўёбга чиқаришда шу идораларни биргаликда тузиш, шунингдек қарорларни келишиб олиш ва уларни ижро этиш махсус тартиб-қоидаси воситаси орқали қатнашадилар.

Ҳар бир республика Иттифоқ билан шартнома тузиш орқали ўзининг айрим ваколатларини амалга оширишни унга қўшимча равишда топшириши, Иттифоқ эса барча республикаларнинг розилиги билан ўз ваколатларидан айримларини бир ёки бир неча республика ҳудудида амалга оширишни уларга топшириши мумкин.

8-модда. **Мулкчилик**

Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар мулкчиликнинг барча шакллари эркин ривожланишини, улар ҳимоя этилишини таъминлайдилар ҳамда ягона Умумиттифоқ бозори доирасида корхоналар ҳамда хўжалик ташкилотларининг ишлаши учун шароит яратадилар.

Ер, ер ости бойликлари, сув, бошқа табиий ресурслар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси республикаларнинг мулки бўлиб, улар халқларининг дахлсиз бисотидир. Уларга эгалик қилиш, улардан фойдаланиш ва уларни тасарруф этиш тартиби (мулкчилик ҳуқуқи) республикаларнинг қонунларида белгиланади. Бир неча республика ҳудудида жойлашган ресурсларга нисбатан мулкчилик ҳуқуқи Иттифоқ қонунларида белгиланади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идоралари зиммасига юклатилган ваколатларни амалга ошириш учун зарур бўлган давлат мулки объектларини Иттифоққа топширадилар.

Иттифоқ мулки бўлган мол-мулкдан уни ташкил этган давлатларнинг муштарак манфаатлари йўлида, шу жумладан орқада қолган минтақаларни жадал ривожлантириш манфаатлари йўлида фойдаланилади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ушбу шартнома тузилган пайтда мавжуд бўлган Иттифоқ олтин захирасидаги, олмос ва валюта жамғармаларидаги ўз улушига ҳақлидирлар. Хазиналарни янада кўпайтиришда ва улардан фойдаланишда мазкур давлатларнинг иштироки алоҳида битимларда белгиланади.

9-модда. **Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари**

Иттифоқ бюджетининг Иттифоққа топширилган ваколатларни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган харажатларни пул билан таъминлаш учун Иттифоқ тақдим этган харажатлар моддалари асосида республикалар билан келишиб белгиланган ва аниқлаб қўйилган музд ставкаларидаги ягона Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари белгиланади. Иттифоқ бюджети харажатларини шартнома қатнашчилари назорат қиладилар.

Умумиттифоқ дастурлари манфаатдор республикаларнинг улуш тарзидаги ажратмалари ва Иттифоқ бюджети ҳисобидан пул билан таъминланади. Умумиттифоқ дастурларининг ҳажми ва мақсади Иттифоқ билан республикалар ўртасидаги битимлар орқали уларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши кўрсаткичларини эътиборга олиб тартибга солинади.

10-модда. **Иттифоқ Конституцияси**

Иттифоқ Конституцияси ушбу шартномага асосланади ва унга зид бўлмаслиги керак.

11-модда. **Қонунлар**

Иттифоқ қонунлари, уни ташкил этувчи давлатларнинг Конституциялари ва қонунлари ушбу шартноманинг қоидаларига зид бўлмаслиги керак.

Иттифоқ ихтиёридаги масалаларга доир Иттифоқ қонунлари республикалар ҳудудида устунликка эга бўлади ва ижро этиш учун мажбурийдир.

Иттифоқ ихтиёрига топширилган масалалардан ташқари барча масалаларга оид республика қонунлари унинг ҳудудида устунликка эга бўлади.

Башарти Иттифоқ қонуни ушбу шартномани бузса, республиканинг ўз ваколатлари доирасида қабул этган Конституциясига ёки қонунларига зид бўлса, республика ўз ҳудудида Иттифоқ қонунининг амал қилишини тўхтатиб қўйишга ва унинг юзасидан норозилик билдиришга ҳақлидир.

Иттифоқ Конституциясига ёки ўз ваколатлари доирасида қабул этган қонунларига зид бўлса, унинг юзасидан Иттифоқ норозилик билдиришга ва унинг амал қилишини тўхтатиб қўйишга ҳақлидир.

Низолар Иттифоқ конституциявий судига топширилади, мазкур суд бир ой давомида узил-кесил қарор қабул қилади.

III. ИТТИФОҚ ИДОРАЛАРИ

12-модда. **Иттифоқ идораларининг тузилиши**

Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идоралари халқларнинг эркин хоҳиш-ирода билдириши асосида ва Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг вакиллари иштирокида тузилади. Улар ушбу шартноманинг қоидаларига ва Иттифоқ Конституциясига қатъий мувофиқ равишда иш кўрадилар.

13-модда. **ССР Иттифоқи Олий Кенгаши**

Иттифоқнинг қонун чиқарувчилик ҳокимиятини ССР Иттифоқининг Олий Кенгаши амалга оширади, у икки палатадан — Республикалар Кенгаши ва Иттифоқ Кенгашидан иборат бўлади.

Республикалар Кенгаши республикаларнинг Олий ҳокимият органлари юборган вакиллардан иборат бўлади. Республикалар Кенгашида республикаларнинг ва миллий-ҳудудий тузилмаларнинг депутатлик ўринлари шартнома имзоланган пайтда СССР Олий Кенгашининг Миллатлар Кенгашида улар эга бўлган ўринлардан кам бўлмайди.

Шу палатанинг Иттифоқ таркибига бевосита кирувчи республикалардан барча депутатлари масалаларни ҳал этишда битта умумий овозга эга бўлади. Вакилларни сайлаш тартиби ва уларнинг нормалари республикаларнинг махсус битимида ва ССР Иттифоқининг сайлов қонунида белгилаб берилади.

Иттифоқ Кенгаши бутун мамлакат аҳолиси томонидан тенг сонли сайловчилар бўлган сайлов округлари бўйича сайланади. Бунда Иттифоқ Кенгашида шартномада қатнашувчи барча республикаларнинг вакиллари бўлиши кафолатланади.

Иттифоқ Олий Кенгашининг палаталари СССР Конституциясига биргаликда ўзгартишлар киритади; СССР таркибига янги давлатларни қабул қилади; Иттифоқнинг ички ва ташқи сиёсати асосларини белгилайди; Иттифоқ бюджетини ва унинг ижроси ҳақидаги ҳисоботни тасдиқлайди; уруш эълон қилади ва сулҳ тузади; Иттифоқ чегараларининг ўзгаришини тасдиқлайди.

Республикалар Кенгаши Иттифоқ идораларини ташкил этиш ва уларнинг фаолият тартиби тўғрисида қонунлар қабул қилади; республикалар ўртасидаги муносабатлар масалаларини кўриб чиқади; ССР Иттифоқининг халқаро шартномаларини ратификация қилади; ССР Иттифоқининг Вазирлар Маҳкамаси тайинланишига розилик беради.

Иттифоқ Кенгаши СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш масалаларини кўриб чиқади ҳамда Республикалар Кенгашининг ваколатига топширилган масалалардан бошқа барча масалалар юзасидан қонунлар қабул қилади.

Иттифоқ Кенгаши қабул қилган қонунлар Республикалар Кенгаши томонидан маъқуллангандан кейин кучга киради.

14-модда. **Мустақил Совет Республикалари Иттифоқининг Президенти**

Иттифоқ Президенти — Иттифоқ давлатининг бошлиғи бўлиб, у олий ижроия-бошқарув ҳокимиятига эгадир.

Иттифоқ Президенти Иттифоқ Шартномасига, Иттифоқ Конституцияси ва Қонунларига риоя этилиши кафили бўлади; Иттифоқ Қуролли Кучларининг Бош қўмондони; чет эллар билан муносабатларда Иттифоқ номидан иш қилади; Иттифоқнинг халқаро мажбуриятлари бажарилишини назорат қилади.

Президент Иттифоқ фуқаролари томонидан ялпи, тенг ва тўғри сайлаш ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан 5 йил муддатга ва кўпи билан сурункасига икки муҳлатга сайланади. Умуман Иттифоқда ва уни ташкил этувчи давлатларнинг кўпчилигида овоз беришда қатнашган сайловчилар овозларининг ярмидан кўпроғини олган номзод сайланган ҳисобланади.

15-модда. **ССР Иттифоқининг Вице-президенти**

ССР Иттифоқининг Вице-президенти ССР Иттифоқининг Президенти билан бирга сайланади. Иттифоқ Вице-президенти Иттифоқ Президентининг ваколати билан унинг айрим вазифаларини бажаради ҳамда СССР Президенти бўлмаган вақтда ва у ўз вазифаларини бажариш имконияти бўлмаганида унинг ўрнини босади.

16-модда. **ССР Иттифоқи Вазирлар Маҳкамаси**

Иттифоқ Вазирлар Маҳкамаси Иттифоқ ижроия ҳокимияти идораси бўлиб, Иттифоқ Президентига бўйсунади ва Олий Кенгаш олдида жавоб беради.

Вазирлар Маҳкамаси Иттифоқ Президенти томонидан Иттифоқ Олий Кенгашининг Республикалар Кенгаши билан келишиб тузилади.

Иттифоқ Вазирлар Маҳкамасининг ишида республикалар ҳукуматларининг бошлиқлари ҳал қилувчи овоз ҳуқуқи билан қатнашадилар.

17-модда. **ССР Иттифоқи Конституциявий суди**

ССР Иттифоқи Конституциявий суди СССР Президенти ва СССР Олий Кенгаши палаталаридан ҳар бири томонидан тенг негизларда тузилади.

Иттифоқ Конституциявий суди Иттифоқ ва республикаларнинг Қонун ҳужжатлари, Иттифоқ Президентининг ва республикалар президентларининг Фармонлари, Иттифоқ Вазирлар Маҳкамасининг меъёрий ҳужжатлари Иттифоқ Шартномасига ва Иттифоқ Конституциясига мувофиқлиги тўғрисидаги масалаларни кўриб чиқади, шунингдек Иттифоқ билан республикалар ўртасидаги, республикалар ўртасидаги низоларни ҳал этади.

18-модда. **Иттифоқ (федерал) судлари**

Мустақил Совет Республикалари Иттифоқининг Олий суди, Иттифоқ Олий ҳакамлик суди, Иттифоқ Қуролли Кучларидаги судлар — Иттифоқ (федерал) судларидир.

Иттифоқ Олий суди ва Иттифоқ Олий ҳакамлик суди Иттифоқ ваколатлари доирасида судлов ҳокимиятини амалга оширади. Республикалар олий суд, ҳакамлик идораларининг раислари лавозимларига кўра тегишли равишда Иттифоқ Олий суди ва Иттифоқ Олий ҳакамлик суди таркибига кирадилар.

19-модда. **ССР Иттифоқи прокуратураси**

Иттифоқ Бош прокурори республикаларнинг бош прокурорлари (прокурорлари) ва уларга бўйсунувчи прокурорлар Иттифоқнинг Қонун ҳужжатлари ижро этилишини назорат қиладилар.

Иттифоқ Бош прокурори Иттифоқ Олий Кенгаши томонидан тайинланади ва унга ҳисоб беради.

Республикаларнинг бош прокурорлари (прокурорлари) уларнинг қонун чиқарувчи Олий идоралари томонидан тайинланади ва лавозимларига кўра Иттифоқ прокуратураси ҳайъати таркибига киради. Улар Иттифоқ Қонунларининг ижро этилишини назорат қилиш соҳасидаги фаолиятида ўз давлатларининг қонун чиқарувчи Олий идораларига ҳам, шунингдек Иттифоқ Бош прокурорига ҳам ҳисоб берадилар.

IV. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

20-модда. **ССР Иттифоқидаги миллатлараро алоқа тили**

Республикалар ўз давлат тили (тиллари)ни мустақил равишда белгилайдилар. Шартнома қатнашчилари рус тилини ССР Иттифоқидаги миллатлараро алоқа тили, деб тан оладилар.

21-модда. **Иттифоқ пойтахти**

ССР Иттифоқининг пойтахти — Москва шаҳридир.

22-модда. **Иттифоқнинг давлат рамзлари**

ССР Иттифоқи давлат гербига, байроғига ва мадҳиясига эга бўлади.

23-модда. **Шартноманинг кучга кириши**

Ушбу шартнома Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Олий давлат ҳокимият идоралари томонидан маъқулланади ва уларнинг мухтор делегациялари имзолаган пайтдан бошлаб кучга киради.

Уни имзолаган давлатлар учун ўша кундан эътиборан ССР Иттифоқини ташкил этиш тўғрисидаги 1922 йил шартномаси кучини йўқотди, деб ҳисобланади.

Шартнома кучга кириши билан уни имзолаган давлатлар учун энг кўп қулайлик тартиби амал қила бошлайди.

Мустақил Совет Республикалари Иттифоқи билан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи таркибига кирувчи, аммо ушбу шартномани имзоламаган республикалар ўртасидаги муносабатлар ССР Иттифоқи қонунлари, ўзаро мажбуриятлар ва битимлар асосида тартибга солиниши лозим.

24-модда. **Шартнома бўйича масъулият**

Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар қабул этилган мажбуриятларнинг бажарилиши учун ўзаро масъул бўладилар ва ушбу шартномани бузиш оқибатида етказилган зарарнинг ўрнини қоплайдилар.

25-модда. **Шартномани ўзгартириш ва тўлдириш тартиби**

Ушбу шартнома ёки унинг айрим қоидалари Иттифоқни ташкил этувчи барча давлатларнинг розилиги билангина бекор қилиниши, ўзгартирилиши ёки тўлдирилиши мумкин.

Заруратга қараб, шартномани имзолаган давлатлар ўртасидаги келишувга мувофиқ унга иловалар қабул этилиши мумкин.

26-модда. **Иттифоқ олий идораларининг давомийлиги**

Давлат ҳокимияти ва бошқарувини амалга оширишда узилиш бўлмаслиги учун Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Олий қонун чиқарувчи, ижроия ва судлов идоралари ушбу шартномага ва СССРнинг янги Конституциясига мувофиқ Мустақил Совет Республикалари Иттифоқининг Олий давлат идоралари тузилгунга қадар ўз ваколатларини сақлаб қоладилар.

КПСС Дастури лойиҳаси муҳокамада

КОММУНИСТДАН ТАЛАБ ЎЗГАЧА

Э. ТУРКМАНБОЕВ,
Коммех районидаги «СССР 60 йиллиги» давлат хўжалиги ишчиси.

●

Совхоз партия комитети Дастур лойиҳасини кенг тарғиб қилиш юзасидан аниқ тадбир ишлаб чиқди. Дала ишлари қизғин олиб борилаётган кезларда тарғиботчилар оммавий-сиёсий ишлар марказини шийпонларга кўчиришган. Дам олиш соатларида ўтказилаётган суҳбатларда, айниқса тарих сабоқлари, партиянинг яқин вақтдаги мақсадлари хусусида қизғин мунозара бўлмоқда.

Ўтмишда кўпгина партия ташкилотлари асосий эътиборни ишнинг муваффақиятини мафкуравий жиҳатдан таъминлашга қаратиб, иқтисодиётни унутдилар. Партком котиблари бевосита ўз вазифалари билан мунтазам шуғулланмадилар. Оғир шароитда қийналган, эсанкираган коммунистларга амалий ёрдам, мадад кўрсатилмади. Буларнинг ҳаммаси партиянинг мавқеи сусайишига олиб келди. Оддий чорвадорман. Дастур лойиҳаси ҳақида қимматли таклифларни айтолмаслигим мумкин. Бироқ шу нарса равшанки, партия ҳозирги кунда меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш ҳақида алоҳида бош қотириши керак. Ана шу мақсадда қилинаётган саъй-ҳаракатлар ярим йўлда қолиб кетмаслиги керак. Бу борада Ўзбекистон Компартияси ибратли ишлар қилмоқда. Жумҳурият Президентининг ҳаётбахш фармонлари қишлоқ кишисининг қаддини кўтарди, унинг келажакка бўлган ишончини мустаҳкамлади.

Ҳозирги кунда қишловга пухта тайёргарлик кўраяпмиз. Моҳир ташкилотчи Шамси Бердиев бошқарувчилик қилаётган бўлим деҳқонлари мўл озуқа етиштиришда барчага намуна. Бу борадаги йиллик режа 133 фоизга адо этилди. Ҳар қачонгидан кўп дағал хашак, сенаж тайёрланди. Бу муваффақиятда Мирзаали Бекпўлатов, Эркин Садиров каби тажрибакорларнинг муносиб ҳиссаси бор.

С. ҲАСАНОВА,
Ховос районидаги «Фарҳод» давлат хўжалиги сигир соғувчиси, республикада хизмат кўрсатган чорвадор.

●

Мураккаб даврни бошдан кечираяпмиз. Нарх-навонинг ошиши, озиқ-овқатнинг, халқ истеъмоли молларининг етишмаслиги, аҳоли турмуш даражасининг пасайиши каби қийинчиликлар бозор муносабатларига ўтишга мажбур этди. Кўп болали она, байналмилал хўжалик аъзоси сифатида эртанги кунимиз ҳақида кўп ўйлайман, мушоҳада юритаман. Яширишнинг ҳожати йўқ, бизни куз ва қиш ойларида қийин дамлар кутаяпти. Шу боис муаммолар қалашиб кетган бир пайтда қардош жумҳуриятлар халқлари бир-бирлари билан ҳамкору ҳамнафас бўлиб яшашлари жуда муҳим. Шу жиҳатдан қараганда Тошкентда Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон раҳбарларининг кенгаши ўтказилаётганлиги беқиёс аҳамият касб этади. Зеро Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон республикаларининг урф-одати, турмуш тарзи деярли бир хил. Халқ хўжалиги тармоқларида вужудга келган муаммолар ҳам айнан бир эканлиги ҳамжиҳатликда иш олиб боришни тақозо этади. Фикримча, бозор шароитида республикалар ўртасидаги бевосита алоқаларсиз иш юришмайди. Кенгашда барчамизни ўйлантираётган, тўлқинлантираётган долзарб масалалар, муаммоларни биргаликда муваффақиятли ҳал этиш йўл-йўриқлари белгиланишига ишончим комил. Зеро, улуғ мақсад йўлида амалга оширилаётган барча ишлар федерацияни, бутун Совет Иттифоқини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Совхозимизда ўндан ортиқ миллат ва элат вакиллари яшаб, меҳнат қиладилар. Ўзбек, қозоқ, тожик, рус ва бошқа халқлар вакиллари дўстлик куч-қудратини амалда намойиш қилмоқдалар. Ҳамжиҳатлик, омилкорлик туфайли барча соҳа жадал ривожланаяпти. Хўжалигимиз Сирдарё вилоятидаги энг бақувват совхозлардан бирига айланмоқда.

Қарийб ўттиз йилдан буён чорвадорлик касбини ардоқлаб келаяпман. Қийин дамларда яхши одамлар мададкор бўлишди. Дўстларим турли миллат кишиларидир. Қувонч-у ташвишимизни бирга баҳам кўрамиз. Ҳар бирлари ҳақида яйраб гапираман. Зеро, чўл машаққатига бардош бериб, элу-юрт дастурхонини тўкин-сочин қилишга муносиб ҳисса қўшаётган фидойилардир улар.

Ёдимда, дастлаб иш бошлаганимда шароит оғир эди. Моддий манфаатдорлик таъминланмаётганлиги, иш жараёнлари қўлда бажарилиши чорвадорларни бездириб қўйган экан. Оғир дамларда дўстлик бизга мададкор бўлди. Қўлни-қўлга бериб ишладик. Хўжаликка ишбилармон, одамлар дарди билан яшайдиган раҳбарлар бошчилик қила бошлашди. Аста-секин шароит яхшиланди. Янги молхоналар, маданий-маиший муассасалар қурилди. Моллар зоти яхшиланди. Мустаҳкам озуқа базаси яратишга эътибор кучайди. Натижада йил сайин яхши кўрсаткичларга эриша бошладик.

Қарамоғимда 23 бош сигир бор. Ҳар бирини меҳр билан парваришлаяпман. 1991 йилда зиммага оширилган мажбурият қабул қилганман. Ният — ҳар сигирдан камида 3100 килограммдан серқаймоқ сут топшириш. Ваъданинг устидан чиқиш учун ички имкониятлардан унумли фойдаланаяпман. Биринчи кварталда 14 тонна ўрнига қарийб 15 тонна маҳсулот топширдим. Совхоз бўйича ҳам қувончли натижаларга эришилди.

Ютуқларимизнинг омили кўп миллатли кишилар ўртасидаги дўстлик, ҳамжиҳатликдир. Ҳаётнинг ўзи бахт, иқбол иттифоқликда эканлигини қайта-қайта исботлади. Шу ўринда баъзи мулоҳазаларим билан ўртоқлашмоқчиман. КПСС Марказий Комитети пленумларида жуда кўп муҳим қарорлар қабул қилинди. Аммо уларнинг ҳаммаси ҳам аҳволнинг ўнгланишига жиддий таъсир кўрсатаётгани йўқ. Айримларини бажаришга ҳали ҳеч ким киришгани йўқ. Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон республикалари Президентлари эса меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш борасида ибратли ишларни амалга оширмоқдалар. Агар қўлни-қўлга бериб, қардошлар билан ҳамжиҳат ҳаракат қилсак, қийинчиликларни бемалол енгиб ўтамиз.

Биз — чорвадорлар КПСС Дастури лойиҳасини зўр эътибор билан ўқиб ўрганаяпмиз. Лўнда қилиб айтганда ушбу ҳужжатнинг вазифаси — замон саволларига жавоб беришдан, коммунистларни, социалистик йўлнинг барча тарафдорларини жипслаштиришнинг ғоявий негизи бўлиб хизмат қилишдан иборатдир. Жонли суҳбатлар жараёнида қимматли таклифлар ўртага ташланаяпти. Цех партия ташкилотлари уларни умумлаштириб, район партия комитетига тақдим этишмоқда. Муҳими ютуқ ва камчиликларимизни ойдинлаштириб олаяпмиз. Лоқайдликка, бўшашувчанликка йўл қўяётган кишилар фаолиятига муносиб баҳо берилмоқда. Чўлқуварлар садоқатларини бу йил ҳам амалда намойиш этишмоқда.

А. ҲАЙИТАЛИЕВ,
Шўрчи районидаги «Коммуна» жамоа хўжалиги ферма мудири, КПСС аъзоси.

●

Муҳим ҳужжатда таъкидланганидек, қайта қуриш турмушнинг барча соҳаларини демократик негизда ислоҳ қилиш учун кенг уфқ очди. Янгиликнинг қарор топиши билан бирга ижтимоий-сиёсий ва миллатлараро кескинлик, иқтисодий инқироз, ижтимоий онгда катта силжишлар содир бўлмоқда. Коммунистик партия ҳам ўз ривожининг қалтис минтақасидан ўтмоқда. Ана шундай даврда КПСС Дастури лойиҳаси эълон қилинди. Шубҳасиз бу тарихий ҳужжат партия обрўсини ошириш, жамиятда тутган мавқеини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Аммо унинг қатор бандлари қайта ишлашга, тўлдиришга муҳтож.

Дастур лойиҳасини бир коммунист сифатида манфаатдорлик билан ўқиб ўрганмоқдаман. Партия зиммасига дадиллик билан жуда катта масъулиятни олаяпти. Зеро янги вазифаларни фақат тубдан янгиланган партия — сиёсий ҳаракатлар партиясигина муваффақиятли ҳал қила олишини биз, коммунистлар яхши биламиз. КПССнинг обрўси партиявийлар оммаси ғоявий бирлиги, ташаббускорлиги, фаоллигига, олий интизом ва уюшқоқликка бевосита боғлиқдир. Шу боис оғир дамларда барчамиз қўлни-қўлга бериб сидқидил меҳнат қилишимиз, нуқтаи назаримизни қаттиқ туриб ҳимоя қилишимиз даркор. Фақат шундагина режалар рўёбга чиқади.

Ўзимиздан қиёс. КПСС аъзолигига қабул қилинганимга кўп вақт бўлгани йўқ. Зиммадаги масъулиятни чуқур ҳис қилишга ҳаракат қилаяпман. Мен мудирлик қилаётган фермада коммунистлар катта куч. Улар сўз ва шахсий ибратлари билан барчани олға ундашмоқда. Шунингдек, меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот таннархини арзонлаштириш юзасидан қимматли таклифларни ўртага ташлашмоқда. Турсун Абдураҳимов 36 йилдан буён ҳосиятли касбни ардоқлаб келмоқда. 129 бош соғин сигирни яхши парваришлаяпти. Омилкор чорвадорнинг жонбозлиги туфайли ҳар говмишдан кунига ўрта ҳисобда 12 килограммдан сут соғиб олинмоқда.

Коммунистлар ташаббускорлиги туфайли колхоз бўйича давлатга сут топшириш ярим йиллик режаси муддатидан илгари бажарилди. Биринчи кварталда 80 тонна ўрнига 111 тонна, иккинчи кварталда эса 128 тонна маҳсулот сотилди.

Кўриниб турибдики, қаерда оммавий-сиёсий, ғоявий-тарбиявий ишлар намунали йўлга қўйилса ўша ерда қувончли натижаларга эришилади. Коммунистлар зиммаларидаги масъулиятни асло унутмасликлари керак.

Дастур лойиҳасида таъкидланганидек, партиянинг омма орасида олиб борадиган жонли ишлари давомида сиёсий мухолифлар билан баҳс олиб боришга ва ишонтиришга, билимдонлик билан мустақил ҳаракат қилишга, меҳнаткашларнинг манфаатини ҳимоя қилишга қодир моҳир ташкилотчилар етишиб чиқади. Сабоқлар бизни кўп нарсага ўргатди. Ўйлашимча, бундан буён партия ташкилотлари ҳаётдан, одамлардан ажралиб қолмасликлари керак. Шунга эришиш лозимки, ҳар бир жамоада сўз ва иш бирлиги таъминлансин, мустаҳкам интизом ўрнатилсин. Шундагина ниятлар рўёбга чиқади.

Шу кунларда полиз-боғдорчилик маҳсулотларини қайта ишлайдиган Янгийўл консерва заводининг барча цех ва бўғинларида қизғин меҳнат туну кун давом этмоқда. Ғарқ пишган сабзавот ва мевалар далалардан пешма-пеш тўғри корхонага жўнатилмоқда. Меҳнат жамоаси уларни зудлик билан қабул қилиб олиб, қайта ишламоқда. Йил бошидан бери корхонада 600 минг шартли банка консерва тайёрлаб чиқарилди. Бу хилма-хил, бир-биридан сара маҳсулотлар нафақат мамлакатимизда, балки Мўғулистон, Венгрия ва Бельгияда ҳам муваффақият қозонган.

СУРАТЛАРДА: 1. Ишлаб чиқариш жараёнларидан бирида. 2. Корхонанинг маҳсулот сифатини назорат қилувчиси Азиза Латипова.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган суратлар. (ЎзТАГ).

МАМЛАКАТ БЎЙЛАБ

ВИЛЬНЮС. Литвада давлат мулкининг учдан икки қисми хусусийлаштирилиши керак. Республика ҳукуматининг фикри ана шундай. Бир ярим миллионга яқин одам, яъни Литва аҳолисининг деярли ярми давлат мулки хусусийлаштирилиши муносабати билан ўзларига тегишли улуш ва суғуртадан давлат томонидан бир йўла бериладиган тўловлар ажратилгани ҳақидаги ҳужжатларни олди. Сентябрь ойининг бошларида дастлабки дўконлар, ошхоналар ва маиший хизмат корхоналари сотилади. Биринчи босқичда хусусийлаштириладиган иншоотлар рўйхатида тўрт мингдан ортиқ иншоотнинг номи бор. Уларни сотиб олиш чоғида олинадиган нақд пул миқдори белгилаб қўйилди. У давлат томонидан бир йўла берилаётган миқдорга тенгдир. Ҳозир у беш минг сўмни ташкил этади, кейинчалик эса икки баравар кўпайиши мумкин.

* * *

ВИТЕБСК. Бу йил Витебск технология илмгоҳи иқтисодиёт куллиётини битирганларнинг деярли ҳаммаси «эркин» диплом олди: ёш мутахассислар маҳаллий корхоналар учун ортиқча экан. Айни пайтда шаҳар корхоналарида тўрт мингга яқин бўш иш жойлари бор. Олдиндан тахмин қилинганидек, ишсизлик аввало дипломли мутахассислар орасида бошланди. Шаҳар иш билан таъминлаш марказида ишсизликка юздан ортиқ номзодлар бор, улар асосан хотин-қизлардир.

* * *

АШХОБОД. «Туркменнипинефть» илмгоҳининг олимлари табиий хом ашёдаги сувни чиқариб ташлашнинг тежамли ва юқори самарали усулини таклиф этдилар. Қудуқлардан келаётган сув ва нефть аралашмаси мустаҳкам эмульсия ҳосил қилади, уни парчалаш учун анча харажат, кимёвий моддалар талаб қилинади. Турли электр майдонлари асос қилиб олинган янги қурилма харажатларни камайтирибгина қолмай, нефтни тозалаш сифатини оширади ҳам.

* * *

ОЛМАОТА. Каспий пасттекислигининг фазодан олинган сурати Қозоғистон геологларига кристалсимон тузнинг 1200 дан ортиқ конини топиш имконини берди. Геологлар бундай туз конларига алоҳида қизиқиш билан қарайдилар. Ер ости туз конлари баъзан нефть ва табиий газ қатламлари билан боғлиқ бўлади. Каспий бўйида ҳозир ана шундай конлар саноат йўли билан ўзлаштирилмоқда. Бундан ташқари туз конлари калий, магний, йод, нодир элементларнинг ноёб хазинаси экан.

ҚИТЪАЛАР ОВОЗИ

ҚОҲИРА. **(ТАСС мухбири Михаил Крутихин).** Ироқ Қувайтни забт этиб турган пайтда Қувайт омборларидан ўғирлаб кетилган уч мингдан ортиқ олтин ёмбидан 2400 тасини қайтариб берди. БМТ Бош котибини ёрдамчиси Ричард Форэн душанба куни Ал-Қувайтда журналистлар билан учрашувда шуни маълум қилди. Қайтариб берилган олтиннинг вазни 31 тоннадир. Ироқ қўшинлари Форс кўрфазидаги танглик чоғида амирликдан жами 42 тонна қимматбаҳо металлни ғайриқонуний олиб чиқиб кетган эди.

БМТ вакилининг гапларига қараганда, августнинг охирларида босқинчилар Боғдодга олиб кетган валюта заҳиралари ва қимматбаҳо қоғозларни қайтариб бериш бошланади. Ироқликлар ўғирлаб кетган 17 мингдан ортиқ музей буюмларини ва ҳукмрон ассабоҳлар оиласига қарашли 120 мингга яқин нодир китоблар ва қўлёзмаларни қайтариб бериш операциясини 15 сентябрда бошлаш режалаштирилган.

●

МАДРИД, (ТАСС). Июль ойида Испанияда чакана нархлар 1,2 фоиз ошди, деб хабар қилади миллий ҳисоб илмгоҳи. 1991 йилнинг дастлабки етти ойида мамлакатда нарх-наво даражаси 3,4 фоиз, ўтган йилнинг июлидан шу йилнинг июлига қадар эса 6 фоиз кўтарилди.

Июль ойида айниқса озиқ-овқат маҳсулотларининг нархи сезиларли даражада қимматлашди. Жумладан мевалар нархи 22,4 фоиз, сабзавот маҳсулотларининг нархи 15,8 фоиз кўтарилди. Транспорт, иситиш, ёритиш ва сув ҳақи, квартира ҳақи ва тиббий харажатлар ҳам кўпайди.

Ҳукумат раисининг ўринбосари Нарсис Серра мамлакатда нарх-наво кўтарилганлиги тўғрисидаги маълумотларни «жиддий факт» деб атади. У Севилияда журналистлар билан учрашувда сўзга чиқиб, ҳукумат сентябрь ойида пулнинг қадрсизланишига қарши курашга қаратилган янги чора-тадбирлар кўришини маълум қилди.

●

АНТАНАНАРИВУ. (ТАСС мухбирлари Валентин Райкерус ва Павел Мильцев). Мадагаскар пойтахтида бошланган ялпи иш ташлаш икки кундан бери давом этмоқда. Корхоналар ва муассасалар ёпилиб қолган, почта ва банклар, дўконлар ва бензоколонкалар ишламаяпти. Жамоат транспорти тўхтаб қолган. Аэропортнинг ердаги хизмат ходимлари иш ташлашга қўшилдилар. Самолётларнинг учиши бутунлай бекор қилинди. Душанба — ялпи иш ташлашнинг биринчи кунида аэропорт хизматчилари истисно тариқасида Аэрофлотнинг Москвадан келган самолётинигина қабул қилиб олишга рози бўлдилар.

Иш ташловчилар асосан мамлакат Президенти Дидье Рацираканинг дарҳол ва сўзсиз истеъфога чиқишини талаб қилмоқдалар. Бугун Антананаривудаги 13-май майдонида бўлган мухолифчиларнинг кўп минг кишилик митингида сўзга чиққанлар Президентни 10 августда тинч норозилик юриши қатнашчиларини қасддан ўққа тутишда айбладилар.

Мухолифчиларнинг ўтиш ҳукумати аъзоси Даниэль Рамарумиса бугун эрталаб мухолифчилар ташкил этган ҳушёрлик гуруҳлари қуролли кишиларни ушлаганликлари тўғрисида хабар қилди. Уларнинг бири Президентни қўриқлайдиган полкнинг офицери бўлиб чиқди, деди Д. Рамарумиса. Унинг гапларига қараганда, ушланган кишилар мухолифчилар тарафдорларига қарши бир қанча террорчилик хуружларини амалга оширмоқчи эканлар.

Ҳозирги ялпи иш ташлаш билан Мадагаскарда ҳукуматга қарши ғалаёнларнинг нафақат учинчи ойи, айни вақтда унинг янги босқичи ҳам бошланди. Бу босқич Президент Д. Рицарака тарафдорлари ҳамда унинг мухолифлари ўртасидаги курашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиши мумкин.

●

БЕЛГРАД. **(ТАСС мухбири Борис Зубко).** Словения республикаси Ташқи ишлар вазирлиги Европа Ҳамжамияти давлатларига ҳамда Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгаш қатнашчилари бўлган мамлакатларга баёнот йўллади, деб хабар қилади ТАНЮГ агентлиги. Баёнотда Югославиядаги таназзулни байналмилаллаштиришда қатнашгани ва кўмаклашгани учун бу давлатларнинг ҳукуматларига миннатдорчилик изҳор қилинган.

Словения раҳбарияти халқаро омил мавжудлигини кучайтиришгина Европанинг бу қисмидаги бузғунчилик жараёнларини чеклаши ва тўхтатиши мумкинлигига ишонади, деб таъкидланади ҳужжатда.

Давр ижодкор нигоҳида

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИ

Бугун Умид туғилди, бугун ўзбек халқи томон Имкон қўл чўзмоқда. Бугун бир тана — беш илдиз дўстлик заминидан сув ичиши учун Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон Президентлари гўзал Тошкентда йиғилиб, эзгу мақсадлар, олий ниятлар йўлида бирлашдилар.

Шукрона айтишга, таъзим бажо айлашга арзигулик воқеа. Бутун ўзбек диёри бу улуғ руҳни ўзгача безовталик, интиқ ва уйғоқ қаршиламоқда. Уйғонганинг рост бўлсин, элим! Энди ғафлат балосидан ўзи асрасин, қонқардошлик йўллари турли иғволардан тоза бўлсин, дейман. Жамики ниятларимиз ғунча очиши беш раҳнамо, беш оғамиз — Ислом Каримов, Нурсултон Назарбоев, Асқар Акаев, Қаҳҳор Маҳкамов ва Сапармурат Ниёзовнинг саъй-ҳаракатларига боғлиқ. Шу соғлом кучлар бирлигига кўз тегмасин, ахир бу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор.

Улуғ мақсадлар ортида ёрқин келажак, буюк халқлар тақдири турибди. Ортга чекинишга йўл йўқ, етмиш йиллик оғриқли қисматнинг интиҳосида қуёш чиқди, бу эзгу нурлардан халқларимиз бенасиб қолмасин. Назаримда йил бошидан то ҳозиргача — кечаю кундуз улуғ бобомиз, даҳо Алишер Навоий руҳлари шод кезиб юрибди.

Олам аҳли билингизким иш эмас
душманлиғ,
Ёр ўлунг бир-бирингизгаким, эрур
ёрлиғ иш! —

миннатдор руҳнинг барча туркий элларга муножоти бу.

Муножот қулоққа етди. Амалий иш бошланди.

Беш жумҳурият раҳбарларининг сўзларига қулоқ тутамиз. Сўзлар бирликка чорлайди, дўстликка ундайди.

И. КАРИМОВ: — «Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон ССР раҳбарларининг Олмаотадаги учрашувидан сўнг иқтисодий, ижтимоий, экологик ва маънавий соҳалардаги тангликни бартараф этиш йўлида янада яқинлашдик, фаолиятларимиз бирлигига эришиб ва куч-ғайратларимизни мувофиқлаштириш сари катта қадам ташланди».

Биргаликда ташланган қадам манзилни яқинлаштиради, йўл қийинчиликларини енгиб ўтишга ишонч, асосни мустаҳкамлайди.

Н. НАЗАРБОЕВ: — «Ўзбекистонда 800 минг нафар қозоқлар, бизда эса ярим миллиондан зиёд ўзбеклар истиқомат қилишади».

Ахир бу улкан эл-улус тақдирини ўйламаслик, уларнинг маданиятини қадрламаслик мумкинми?

А. АКАЕВ: — «Қўни-қўшничилик, тилларнинг, табиий иқлим шароитларининг, урф-одатлар ва демографик жараёнларнинг бир-бирига ўхшашлиги... ўзаро ҳамкорликда иш олиб боришни тақозо этади».

Халқларимиз ўз-ўзидан нурли, истиқболли манзилни танлаётган бир дамда фақатгина ҳамкорлик, бирлашишгина кафолат йўлидир.

Қ. МАҲКАМОВ: — «Ўзбеклар Тожикистон ССР ташкил топган дастлабки кунданоқ туб аҳоли ҳисобланганлар».

Қаранг, халқларимиз тақдири, тарихи нақадар бир-бирига боғлиқ. Бу икки халқни дўстлик, меҳр-оқибат ришталари боғлаб турибди.

С. НИЁЗОВ: — «Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон ССР раҳбарларининг Олмаотада бўлиб ўтган учрашуви, унда имзоланган ҳужжатлар шу ҳудуддаги жумҳуриятлар ҳаётини қайта қуришнинг бош йўналишида, якдилликка эришишда муҳим аҳамиятга эга бўлди».

Ҳа, йўл топилди, навбат улуғ режаларни масъулият билан бажариш, давом эттиришда.

Бугун Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг умид кўзлари Ўзбекистонга тикилган. Одамлар баландпарвоз сўзлардан, шиорлардан, қуруқ ваъдалардан безор бўлдилар, улар ҳамма ерда тўғри сўз, илмли, тадбиркор, инсонпарвар раҳбарлар иш бошида туришини хоҳлайдилар. Чунки бугунги оғир иқтисодий шароитда фақат эркин меҳнат, ижодий меҳнат — қадр-қиймат кўрган меҳнатгина миллий муносабатлардаги муаммоларни ечишга қодир. Буюк Монас Манн зиёлиларнинг муқаддас иши афсоналарни инсонга хизмат қилдиришдир, инсонлаштиришдир, деган эди. Бешала жумҳурият халқлари учун азиз ва мукаррам бўлган ўзбек шоири ҳазрат Алишер Навоий бутун умр ширин бир орзу, буюк мақсад, миллий яхлитлик, биргаликда эл-улус ташвишида яшамоқ, одил ва зукко подшоларни армон янглиғ тараннум этди. Туркман шоири Маҳтумқули бир неча бор миллатларнинг қонли урушларига чек қўйган. Қорақалпоқлик Бердақнинг доно сўзлари билан қон ҳиди келган эҳтирослар жиловланган.

Бугун армонлар эриб кетди. Кўнгли — кўнглига, дили — дилига, тили — тилига, имон-эътиқоди, орзу-ўйлари бир-бирига уйғунлашиб, кетган халқ вакиллари улуғ ниятлар, эзгу мақсадлар йўлида учрашдилар. Жамиятда меҳр шафқат, бирлик ва ҳамжиҳатлик бағоят зарур бўлган шу дамларда беш жумҳурият раҳбарларининг кенгаши айни муддао бўлди.

Бугун Тошкент кўчалари меҳр-муҳаббатга, оқибатга, яхши тилакларга, қардошларнинг нурли нигоҳларига тўлди. Кўнгил кўнгилдан сув ичар экан, меҳр кўзда экан, бугун азиз оғаларимиз Каримов, Назарбоев, Акаев, Маҳкамов, Ниёзовларнинг нурли сиймоларида қадр бош кўтарди. Миллий қийматнинг салоҳияти юксалди.

Бугун Тошкент кўчаларидан жилмайиб бош кўтарди қуёш. Ёруғ ниятларни, эзгу тилакларни қутлаб жилваланди қуёш. Қалбларни қалбларга пайванд этди қуёш, дилларни дилларга боғлади офтоб. Бугун аямай нур сочди қуёш Ўзбекистон бошига. Нурлар йўл очди букун эзгуликка. Эзгуликлар қатини ёриб чиқди бир қатим шуъла. Бир қатим шуъладан умидли боқди боболаримизнинг табаррук руҳлари. Руҳлар ҳамроҳ бўлдилар бугун тилаги эзгуларга, мақсади улуғларга, эл-юрт дардида бирлашмоқни ният қилган покиза туйғуларга.

Донишманд боболарнинг ўтлиғ нафаслари етиб келди қўрли давраларга:

Бирлашган ўзар, бирлашмаган тўзар.
Бўлар элнинг боласи бир-бировин
дейди.
Бўлмас элнинг боласи бир-бировин
ейди.

Қардошлик муносабатлари эмас, қардошларнинг бирлиги дўстликка олиб келади. Муносабатлардаги самимият, ўзаро ҳалолликда бўй чўзади. «Дўстлар фикридин ва душманлар макридин бепарволиғ жоиз эмас ва шул иш надоматдин ўзга натижа бермас», деб лутф-карам этган эдилар ҳазрат А. Навоий.

Ўрта Осиё! Бу қутлуғ калом ортида не-не миллат ва элатлар бирлашмади, эзгулик, дўстлик ва олижанобликни етаклаб, Ипак йўлларидан ўтди қўнғироқчаларни жаранглатиб тинчлик карвонлари. Тинчлик карвонларига сарбонлик қилди юраги, тилаги, ўй-хаёллари эл осойишталигида кўз очган алп ўғлонлар. Қадами қутлуғ, тафаккури тийрак, сўзлари ўтлиғ фарзандлар вояга етди бу юртнинг сўлим гўшаларида.

Биз — бир халқ эдик, бир эди мақсадларимиз, орзу-ўйларимиз. Табиат бизни азалдан ҳамкор, ҳамфикр, биродар қилиб яратган эди. Ер-сувимиз, табиатимиз, сиғинадиган муқаддас гўшаларимиз, имон-эътиқодимиз, динимиз бир эди. Асрлар қаъридан нидо бўлиб келади бу хабар. Тарих гувоҳ бунга. Халқларимиз бир мамлакат доирасида, бир хонлик, амирлик салтанати атрофида яшаган. Бир ариқдан сув ичиб, бир шоирдан лутфи-калом тинглаган. Сен ўзбек, сен — тожик, сен — қозоқ, қирғиз, туркман деган сўзлар бўлмаган. Уларни ягона туркий забон, яхлит мақсад бирлаштирган.

Тарихга назар солинг. Буюк давлатларнинг бўлиниши ҳамиша инқирозни бошлаб келган. Темур барпо этган буюк давлатнинг хонликларга бўлиниши чоризм мустамлакасига олиб келди. Кейин ўртага чегара тушди. Чегаралар нафақат заминни, балки туркий забонда сўзлашувчи халқларни миллатларга бўлиб ташлади. Дўстлик эса чегарани билмайди. Унинг чегара чизиғи инсон қалбидан ўтади. Бугун Тожикистон деб ном олган заминда қанча ўзбек яшайди, Ўзбекистонда яшаётган қирғиз, тожик, туркман, қозоқ биродарларимизнинг ҳисоби қанча. Чегараланиш натижалари энди юз кўрсатмоқда. Бундай низолардан баъзилар усталик билан фойдаланиб, халқларимиз ўртасига нифоқ солмоқдалар. Насиб бўлса Ўрта Осиё ва Қозоғистон республикалари вакилларининг қутлуғ ташрифлари, улуғ ниятлар минтақада иқтисодий, сиёсий, миллий ва маданий жабҳаларда ўзаро яқинлик ҳар қандай низоларга, гина-кудуратларга барҳам бергай. Бу кенгаш ёруғлик олиб кирар ҳар хонадонга, умидни етаклаб келар бозор иқтисодиётидан қийналган гўшаларга. Мақсадларни бирлаштирар бу кенгаш. Муаммолар ечимини топар бу йиғин. Илинж билан боқади унга бахти-тахти, тили ва дили, урф-одатлари бир-бирига ўхшаш халқлар. Кўнгилни ёритувчи бир шуъла боғлар нигоҳларни бу йиғинга.

Эзгуликка, яхшиликка, ташна қалблардан уйғонади умидлар бу кенгаш теграсида. Беш республикага дахлдор ва уларнинг ҳар бири учун долзарб муаммолар кўп бугун. Жумладан, бозор муносабатига ўтиш билан нарх-навонинг ошиши, озиқ-овқат ва истеъмол молларининг етишмаслиги, аҳоли турмуш даражасининг пастлигига боғлиқ муаммолар. Аҳолини кузги-қишки мавсумда ғалла, қанд-қурс, озиқ-овқат маҳсулотлари, ёнилғи ва газ билан таъминлашдаги кутилаётган оғир дамларни биргалашиб енгиллатмоқ бугуннинг ўткир муаммоларидан.

Келинг, яхшиси муаммога бошқача назар ташлайлик. Ўрта Осиё ва Қозоғистон республикаларида турмуш даражаси мамлакат даражасидан икки баравар пастдир. Шундай вақтда бирлашмоғимиз, халқ манфаатлари, улуғ ғоялар учун биргаликда курашмоғимиз даркор. Хаёллашни суймайдиган шиддаткор давр талаби шу. Эндиги вазифа халқни яхшироқ яшашига имкон яратадиган сиёсатни ишлаб чиқиш. Шу ниятда қўшни жумҳуриятлар билан маслаҳатлашиб иш тутиш вақти келди. Халқимизда маслаҳатли тўй тарқамас, деган нақл бор. Бу қутлуғ йўлда жумҳуриятимиз раҳбарлари жасорат кўрсатдилар. Истиқболимизнинг ойдин, нурафшон йўллари эзгуликка очилмоқда. Шу ўринда ҳазрат Юсуф Хос Ҳожибнинг пурҳикмат сўзларини эслаш жоиздир:

«Эл бошлиғи юракли бўлиши керак, токи юраксизлар ҳам ундан юрак олсинлар, юракли юраксизга бош бўлса, ўз феълини ўзгартиришга мажбур. У ҳам довюраклик қилади».

Юртимиз оқсоқоллари эзгулик йўлини довюраклик билан бошлаб бердилар. Бу йўлдан ҳали қанча қутлуғ карвонлар, эл-улус фаровонлигини таъминлаш ниятида улғайган сарбонлар ўтгай. Йўлингиз оқ, ниятингиз қутлуғ бўлсин, азиз йўлбошчилар!

Амина ҚОДИРОВА.

ҲАЁТ ҚАСАМГА АЙЛАНМАСИН

Аму соҳилида, Тўямўйин сув омборидан то Оролга қадар кенгликлардаги катта-кичик кўллар, ариқлар бўйида қўлимни оби ҳаётга чўзганимда қулоқларим остида бир нидо янграгандай бўлади:

— Бу сув эмас, бир ҳовуч қасам, ичма!

Тузни азиз билиб, ҳақлигига, имонига далил қилган халқимизга жазоми бу — тўрт томондан шўр қисиб, намокобга ғарқ бўлса? Дарёси-ю, ҳавосини заҳар булғаса...

Шулар ҳақида ўйлаганимда болалигимни хотирлайман. Биргина мен эмас, Хоразм воҳасида истиқомат қилувчи юз минглаб одамларнинг рўй бераждак даҳшатлардан ҳимояланиши мумкин бўлган ягона манзили шу. Тўғри, ҳозир болалик «гашти»ни сураётганлар бундан мустасно. Атиги ўн беш-йигирма йил муқаддам лойқа сувдан ичиб тўймасдик. Кафтдаккина тўқайларимизда моллар ўтлар, кўлларимизда қуёш нурларида олтиндек товланиб балиқлар ўйноқларди. Энди эса... Бобо Хоразмнинг ўзи ҳам у кунларни орзу қилиб, сукунатга чўмган.

Ҳа, табиатни она дедиг-у Ватан фарзанди бўлишга интилдик. Аслида дийдаси қаттиқ, ақли тобелар бизни Ватан номи билан алдадилар. Оқибатда замин миллиард йиллар яратган мўъжизалар ўрнида кафтдек далалар вужудга келди. Не-не фармонлар, қарорлару кўрсатмаларни уддаламадик. Юз йиллик гужумлар устидан кўм-кўк ғўзаларнинг оппоқ тонглари отаверди, отаверди...

Кўллар Хоразм табиати жавоҳирларидан бири эди. Уларнинг аҳамиятини тушуниш учун иқлимий шароит ҳақида тасаввурга эга бўлиш керак.

Ҳозирги Хоразм вилояти шимолидан Аму оқиб ўтади, қолган сарҳадлари Қизилқум ва Қорақумга туташ. Ўз-ўзидан маълумки, табиат кўлларни беҳуда яратмаган. Улар воҳани қум босқинидан сақлаган, ҳаводаги намликни меъёрга солган.

Тарихчи Страбон эрамиз бошларида Хоразм тупроғининг унумдорлиги ҳақида гапириб, у дарё оқизиқларидан таркиб топганини айтади. Асрлар мобайнида сув аралаш заррачалар экин майдонларига чўкиб, тупроққа қувват, жипслик бағишлаган. Айни вақтда эса сув омборида тиндирилган «оби ҳаёт далалаларга юборилмоқда. Натижада бўш, майин тупроқ тез емирилмоқда. Сингувчанлик юқори. Ер ости сувлари кўклам келиши билан юзага кўтарилади. Оқибатда дарахтлар қуриб қолмоқда. Бу ҳолат Ҳазорасп, Боғот, Янгиариқ районларидаги мевазорларда, айниқса кўп кузатилмоқда.

Дахл қилинмаганида зах сувлар кўлларга тўпланар, бир қисми буғланиб, бир қисми зовурлар орқали оқиб кетарди.

Мутахассислар 40-йиллардан кейин қишлоқ хўжалигига техника кенг жорий қилиниб, ерларни ўзлаштириш ва сув шохобчаларини кўпайтириш авж олгач, кўллар сони, улардаги сув миқдори камайганини эътироф этадилар. Масалан, 1950 йилда вилоятда 500 дан зиёд кўл бўлиб, саҳни 26 минг гектарни ташкил қилган бўлса, 1968 йилда Дарёлик ва Озёрний зовурлари бунёд этилгач, уларнинг сони 80 га, умумий майдони эса 17 минг гектарга тушиб қолди. Эҳтимол буни зах сувларни оқизиш тармоқларининг кенгайганлиги (салкам 7 минг километр) билан оқлаш мумкиндир. Бизнингча, бу билан оқлаб бўлмайди. Кўллар ер ости сувларини меъёрга солувчи табиий манба. Юқорида айтганимиздек, улар ҳавода ҳам, тупроқда ҳам намликнинг мутаносиб бўлишини таъминлайди. Зарур миқдордаги сувни сақлаб, ортиқчасини чиқаради.

Хоразм кўлларининг афзал томонлари бор. Дейлик, сиз ёз оқшомида кўл бўйига бордингиз. Ботиб бораётган қуёшнинг қип-қизил нурлари майда тўлқинлар билан ранг талашади. Балиқчи қушларнинг чарх уриб учишлари, турли ҳашаротларнинг чириллоқ овозлари атом асрининг фармонбардори бўлган, тўрт девор ичида қоғозларга мук тушиб, юзлари сарғайган — Сизнинг табиатга қондошу жондош эканингизни эслатади. Беихтиёр энтикасиз. Ўзингизни онасини унутган, оқибатсиз ўғилдек ҳис қиласиз. Йигирма йил муқаддам кўрган манзарангиз —эшак миниб, ўн-ўн беш килограмм чамасидаги лаққа балиқни хуржундан осилтирганча йўлда бораётган овчи чол кўз олдингизда гавдаланади. Ҳозирги кўлларнинг аксариятида бундай балиқ яшамаслигидан кўнглингиз ғашланади. Очарчилик йилларида, урушнинг машаққатли дамларида ҳар бир кўл бир қишлоқ аҳолисини ўлимдан сақлаб қолганини эслайсиз. Не-не қора кўзлар қора кунларнинг бирида жажжи қўлларини тириклик илинжида луқмаи ҳалолга чўзганлар. Шу туфайли ердан қадамлари узилмаган.

Кўллар атрофидаги яйловларда чорва моллар боқилган. Дарвоқе, ўша пайтларда бир кило гўшт 2 сўмдан ошган эмас. Кўпчиликда уни сотиб олишга эҳтиёж бўлмаган. Меҳмонга қўй сўйишган. Бугунги кунда қишлоқ одамлари гўшт харид қилиш учун шаҳарга борадилар. Килоси 15 сўмлик гўштни икки килограммдан ортиқ олишга баъзан қурбилари етмайди. Айрим ҳолларда кун бўйи навбатда туриб, яна қуруқ қайтишади.

Президентимизнинг аҳолига қўшимча томорқа ерлари ажратиш, чорва моллари учун ем-хашак тайёрлаш юзасидан берган кўрсатмалари аҳволни яхшилаш имкониятларини очди. Кўллар, улар атрофидаги табиий яйловлар сақлаб қолинганида эди, чорва янада тез ривожланиб, маҳсулдорлик ортарди.

Халқимизда «Мол баракаси оёғида» деган нақл бор. Қолаверса, ётиб еганга тоғ ҳам чидамайди. Жамоа хўжаликлари чорваси учун тайёрланаётган ғарам-ғарам хашаклар ёйилиб ўтламаган подага урвоқ ҳам бўлмайди.

Яйловлар йўқлигидан қўйчилик барҳам топди. Баъзи колхозчилар пудрат йўли билан пахта экишни «молимга ўт оламан» қабилада тушунган бўлсалар, ажаб эмас. Буларнинг ҳаммаси бир ёқлама, узоқни кўра билмай юритилган сиёсатнинг тахир меваларидир. Уларни еганимиз сари кўзларимиз ёшланади, қалбимизни саволлар ўртайди: Табиатнинг, инсоннинг гуноҳи нима? Нега биз ночормиз? Боримизни йўқотиб, нимага эришдик? Ишласак, меҳнат қилсак, ҳар қандай буйруқни оғиздан тушмай бажарсаг-у нафақага зор яшасак!

Ҳа, қуриган биргина Орол-у тинмаган биргина кўз ёш эмас бу юртда. Табиатга нотўғри муносабатда бўлиш ҳамон давом этмоқда. Акс ҳолда Тошҳовуз вилояти, Қорақалпоғистон аҳолисига экология ёмонлиги учун берилаётган қўшимча ҳақ улар билан бир заминда яшаб, бир дарёдан сув ичиб, бир дардга гирифтор бўлган хоразмликларга тўланмаётганини қандай изоҳлаш мумкин?

Бой берилган табиат инъомларини ўрнига қайтариш мушкул. Муҳими — йўл қўйилган камчиликларни такрорламаслик, мавжуд кўлларни сақлаб қолиш керак. Бу соҳада табиатни муҳофаза қилиш вилоят комитети жонкуярлик кўрсатмоқда. Яқинда яна бир хавфнинг олди олинди. Бундан 10 йил муқаддам ишланган лойиҳага кўра Озёрний зовурининг Боғот районидан ўтган қисми таъмирланиши лозим эди. У чуқурлашиб, яқин атрофдаги умумий майдони 1148 гектарга яқин кўлларнинг қуриб қолишига олиб келарди. Комитет ишларни тўхтатиб, лойиҳани қайта ишлаб чиқишга муваффақ бўлди. Бу осон кечгани йўқ, албатта. Аммо қийин бўлса-да, хайрли иш кутилган самарани берди. Қалъажиқ таркибига кирган тўққиз кўл сақлаб қолинди. Ҳозир улар саҳни 6955 гектарга (шундан 4800 гектари Туркманистон ҳудудида) етди.

Ерларни ўзлаштириш, мелиоратив ҳолатини яхшилаш баҳонасида йўқотиб юборилаётган Шовот районидаги «Шовот» давлат хўжалигининг Хитойкўл, «Партия XXII съезди» жамоа хўжалигининг Нодирахоним кўллари сақлаб қолинди. Қўшкўпир районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалигининг Тузлоқ ва Бақаўлган кўлларини бузмаслик учун лойиҳалар қайта ишлаб чиқилмоқда. Муҳими шундаки, уларда ерни соғломлаштириш тадбирларини амалга ошириш кўзда тутилмоқда.

Яқинда табиатни муҳофаза қилиш вилоят комитети томонидан Улли Шўркўлда табиий мувозанатни тиклаш ташаббуси кўтарилиб чиқилди. Бунинг аҳамияти ниҳоятда катта. Улли Шўркўл воҳада энг йирик ҳисобланади. Бошқа ҳавзалардан келган балиқлар шу кўлда қишлайди ва урчийди. Бир неча йил муқаддам у Хоразм балиқчилик комбинати тасарруфига ўтказилиб берилганди. Табиий имкониятларидан маҳрум бўлган мазкур сув манбаи маҳсулот берадиган ҳавзага айланди. Натижада табиий мувозанат бузилди. Ташаббус вилоят кенгашида маъқулланиб, кўлда балиқ тутиш уч йилгача тўхтатиб қўйилса, Хоразм денгизи, деб ном олган Улли Шўркўлда ҳаёт қайта жонланиши турган гап.

Инсон ҳар доим ўз манфаатларини ўйлайди. Унинг фармонлари, хатти-ҳаракатлари замирида ҳам ана шу манфаат ётади. Аммо табиат жамият қонунларига бўйсунмайди. Унинг ўз қонунлари бор. Улар бузилган тақдирда эса... ҳаво ҳам, сув ҳам, тупроқ ҳам, ҳаётнинг ўзи ҳам инсон учун қасамга айланади. Хоразмда бундай бўлмаслиги керак.

Ж. ЮСУПОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

Ҳар бир киши топширилган вазифани виждонан ва ҳалол бажариши давр талаби. Бу — Риштон районидаги маиший хизмат уйи қошида очилган тикувчилик цехи чеварлари учун муҳим дастур. Улар тайёрлаган кийим-кечаклар харидорларга манзур бўлмоқда.

СУРАТДА: цех касаба уюшмаси раиси Матлубахон Исроилова ва илғор тикувчи Салимахон Жўраева тайёр маҳсулотни кўздан кечирмоқда.

У. ҚЎШВОҚОВ олган сурат.

УСТЮРТ ҚЎРИҚХОНАСИ

Устюрт баланд текислигидаги «Балеули», «Чурук», «Бесшинров», «Малайдар» деб номланган жойлар қўриқхона деб эълон қилинди. Бу қарор минтақадаги ҳайвонот дунёсини асраш, жумладан Қорақалпоғистон ҳудудидаги сайғоқларни кўпайтириш мақсадида қабул қилинди.

Сўнгги вақтда Устюртда ҳайвонларни рухсатсиз овлаш ҳоллари кўпайди. Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитетининг маълумотларига қараганда, шу йилнинг ўзидагина сайғоқларни 19 марта ғайриқонуний ов қилиш аниқланган. Қорақалпоғистон ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари, Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети ва Ўрмон хўжалиги комитети кўраётган чоралар ҳозирча сезиларли натижа бермаяпти. Балки қўриқхоналар ташкил этилиши ғайриқонуний овчилар йўлига мустаҳкам ғов солар.

(ЎзТАГ).

ФУТБОЛ

ПЕШҚАДАМЛАР ҒАЛАБАСИ

Мамлакат биринчилигининг олий гуруҳида айниқса, совринли ўринлар учун кескин кураш бораяпти. Ҳозирча, асосан икки жамоа — Москванинг МАСК ва «Спартак» футболчилари олтин медалга даъвогарлик қилишмоқда. Куни-кеча пойтахтликлар навбатдаги ғалабаларни қўлга киритиб, мавқеларини янада мустаҳкамлаб олдилар.

МАСК Душанбенинг «Помир» жамоасини қабул қилди. Учрашув қизиқарли вазиятларга бой бўлди. Биринчи бўлиб Корнеев ҳисобни очиб, армиячиларни олдинга олиб чиқди. Танаффусдан кейин Сергеев меҳмонларни ўйинни иккинчи маротаба майдон марказидан бошлашга мажбур этди. Ўйин тугашига саноқли дақиқалар қолганда душанбелик Раҳимов ҳисобдаги фарқни қисқартирди. Шундай қилиб, биринчиликда ўн учинчи ютуққа эришган МАСК жамғармасидаги очколар сонини 33 тага етказди.

Москва спартакчилари Харьковда маҳаллий «Металлист» билан учрашдилар. Учрашув давомида ташаббускорликка ҳаракат қилган москвалик футболчилар 3:1 ҳисобида устун келдилар.

Бир кун олдин уч учрашув бўлиб ўтди. «Пахтакор» Владикавказда «Спартак» жамоасига қарши тўп сурди. Афсуски, бу ўйинда ва килларимиз ўзларини кўрсата олмадилар. Аксинча, майдон эгалари томонидан уюштирилган ҳужумларнинг иккитаси «Пахтакор» дарвозасига тўп киритилиши билан якунланди.

«Динамо» (Минск) — «Черноморец» (Одесса) учрашувида ҳисоб очилмади. Запорожьенинг «Металлург» жамоаси Киев динамочиларини қабул қилиб, 2:1 ҳисобида ғолиб чиқди.

Ўйинлар жадвали

	Ў	Т	О
МАСК	23	46-26	33
«Спартак»	23	39-23	32
«Торпедо»	23	30-14	29
«Динамо» К	23	32-26	26
«Динамо» Мн	23	23-19	25
«Шахтёр»	22	26-24	24
«Динамо» М	23	29-27	23
«Днепр»	22	19-20	23
«Черноморец»	22	25-19	23
«Арарат»	21	19-21	20
«Помир»	23	18-26	19
«Металлург»	23	15-27	18
«Спартак» В	23	26-34	18
«Металлист»	23	19-31	17
«Пахтакор»	23	26-37	16
«Локомотив»	22	16-34	16

АХБОРОТ

ҚУРУВЧИЛАР ҲИММАТИ

Сурхондарё вилоятидаги «Пахтакор» давлат хўжалигида истиқомат қилаётган ўқувчилар неча йиллардан бери янги ўқув йилини ремонтдан чиқарилган хоналарда бошлашни орзу қилиб келишарди. Энди уларнинг шу орзуси ушаладиганга ўхшайди. Қумқўрғон районидаги «Агрокоммунремонт» корхонасининг хўжаликда ташкил этилган чоғроқ бўлими ана шу ишларни амалга оширишга киришди.

Бу йирик давлат хўжалигида бир неча мактаб бор. Уларнинг ҳаммаси анча эскириб қолган, ҳатто биттасининг томидан чакка ҳам ўтган, полни янгилайдиган вақт келди. Бироқ, давлат хўжалиги қурувчиларининг турли сабабларга кўра мактабларни ремонт қилишга қўллари тегмай келди.

Энди муаммо бартараф этилди. Атиги бир неча кун ичида икки бино тартибга келтирилди, ҳозир эса яна беш мактаб биноси бутунлай янгиланмоқда. Ана шу бинолар учун шифер, тахта, бўёқ, бошқа бинокорлик ва пардозлаш материалларини олиб келишди.

Янги ремонт бўлими йил охиригача ярим миллион сўмликдан кўпроқ иш бажаради. Унинг ходимлари мактаб биноларини таъмирлашдан ташқари, совхоздаги яна бир неча иншоотни тартибга келтиришни, шунингдек якка тартибда уй қураётганларнинг буюртмаларини бажаришни режалаштирмоқдалар.

ЗАМОНАВИЙ ЛОЙИҲА АСОСИДА

Хоразм вилоятининг Боғот районидаги «Коммуна» колхозида эндиликда болалар бир сменада ўқийдилар. Бу ерда 844 ўринли ўрта мактаб қурилиши ниҳоясига етди. Мактаб янги лойиҳа асосида қурилди. Ундаги синфхоналар, ошхона, спорт ва мажлислар хоналари анча кенг. Мактабда кечки пайт спорт-техника ва бадиий ҳаваскорлик тўгараклари ишлайди, кўпгина фанларни ихтиёрий ўрганиш, машғулотлар ўтказиш кўзда тутилади. Уларга истеъдодли ва ихлосманд қишлоқ ёшлари жалб этилади.

Бу хўжаликдаги тўртинчи умумий таълим мактабидир. Уни қуришда юқори синф ўқувчилари ва муаллимлар ёрдамлашдилар.

УМИДВОРЛИК

Яқинда бир гуруҳ дўстларим билан Қўрғонтепа районига қарашли Султонобод ва Норвота қишлоқларини бир-биридан ажратиб турган Юнус пайғамбар ота номи билан аталиб келинаётган тепаликка кўтарилдик. Туя ўркачларини эслатувчи баландликлардаги кўм-кўк ўтўланлар гиламдек мавжланиб, тепалик бағрини кўз-кўзлаётгандек туюларди.

Тепалик чор атрофи 300 гектардан ортиқроқ майдонни ишғол этади. Бир вақтлари деҳқонлар тепалик бағри ва унга туташ ерларда арпа, буғдой экишиб, ундан яхшигина ҳосил олишган. Бугун серҳосил ерлар қаровсиз аҳволда. Ғўша серсув воҳанинг марказида жойлашган бўлса ҳам ариқ, шохобчалар қўмилиб, сувдан узилиб қолган.

Юнус пайғамбар ота теграсини ободонлаштириш учун смета-лойиҳа тузиш, маблағ ундириш шарт эмас. Савобли ишларга ташна кишилар марҳаматига таяниб, ҳашар йўли билан катта ишларни амалга ошириш мумкин.

— Мен ўз хоҳишим билан шу тепаликка келиб, минг тупга яқин ҳар хил мевали дарахтлар экдим. Сув муаммоси мени кўпроқ қийнаяпти. Ҳафтасига бир марта 15—20 сўм тўлаб трактор ёрдамида сув ташиб келиб, ёш ниҳолчаларга тарайман, — деди Улуғ Ватан уруши қатнашчиси, уруш фахрийси Кимсанбой ота Аҳмадалиев.

— Бу томонларда ҳар қарич ер ҳисобда. Шунга қарамай, катта майдонни ишғол қилган ғўша бекор ётганини кўриб ачинаман. Район раҳбарлари озгина эътибор беришса олам гулистон...

Юнус пайғамбар ота мақбарасининг ички ва ташқи кўринишлари нураб, сополғиштлар қулаб тушиш хавфи остида турибди. Айниқса, ёз ойларида Туркманистон, Тожикистон, Қирғизистон ҳамда жумҳуриятимизнинг Бухоро, Қашқадарё, Андижон вилоятларидан бу табаррук жойга келиб-кетувчиларнинг кети узилмас экан. Бироқ ана шундай оромгоҳда сайр этиб келувчилар учун шароит ўта ачинарли аҳволда. Қачонлардир тикланган бостирма остида қурилган ўчоқ мақбаранинг икки тавақали дарвозасига бу ерга келганлардан бири ёпиштириб қўйган хатни айнан келтирамиз:

«Халқ депутатлари Ильичевск шаҳар Совети ижроия комитети раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати ўртоқ М. Шерматовга:

Ҳурматли Муроджон ака! Ўзбекистон тарих ва маданият ёдгорликларини муҳофаза қилиш жамиятининг бошқармаси меъморий обидаларни сақлаш юзасидан сайловчиларнинг ташвишланиши ўринли эканини таъкидлайди. Юнус ота мақбарасини қайта тиклашга амалий ёрдам кўрсатилади деган умиддамиз».

Ушбу умидли хат ёпиштирилганига роппа-роса саккиз ой бўлибдики, ҳамон жимжитлик. Қўрғонтепа ноҳиясининг мутасадди раҳбарлари, тарихий ёдгорлик теварак-атрофидаги қишлоқларнинг меҳнат аҳли манфаатларидан келиб чиқиб обида атрофини боғ-роғларга буркаб, меҳнаткашларнинг ҳақиқий сайлгоҳига айлантиришар, деган умиддамиз.

А. БОБОҚУЛОВ.

РАССОМ ХАНДАСИ

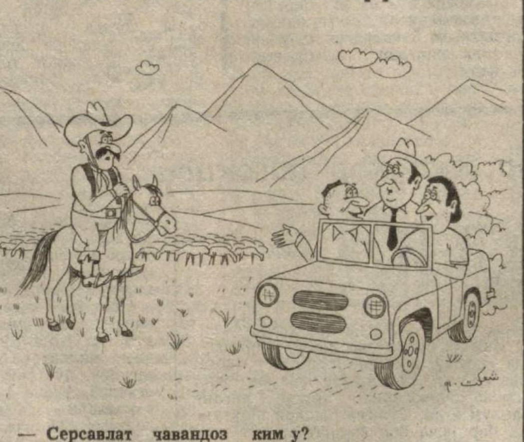

— Серсавлат чавандоз ким у?
— Ўзимизнинг Боқи чўпон. Ў америкаликлар билан шартнома тузмоқчи...

— Хўш, яна ким ошкоралик ҳақида сўзга чиқади?

Шавкат МУЗАФФАР ўғли чизган суратлар.

ҚАТРА

Чорванг бўлса доим тўқ,
Ташвишинг йўқ, қайғунг йўқ,
Қиш ғамин ёз емасанг,
Икки кўзинг бўлар лўқ.
* * *
Кимки қўй, мол боқибди,
Эл-юртига ёқибди.
* * *
Кимки қўй, мол боқмабди,
Умри сувдек оқибди.
* * *
Моли, қўйи бор рўзғор,
Ҳеч нарсага бўлмас зор.
Ундадир қут-барака,
Унга доим омад ёр.
* * *
Озиқсиз мол, қўй хароб,
Ҳалол бўл, бўлма қаллоб.
Мол емиши соз бўлса,
Бўлур гўшт, ёғ, сут сероб.
* * *
Сени кутмас — ёз ўтар,
Сўнг куз, қиш-аёз ўтар.
Озуқа ғамласанг мўл,
Қишлов, шаксиз, соз ўтар!

Турсунбой МАҲМУДОВ.

Қадрли муштарийлар! «Қишлоқ ҳақиқати»нинг 1992 йилги обуна баҳоси 25 сўм 68 тийин қилиб белгиланди. Рўзнома йилига 265 марта хонадонингизга ташриф буюради. Бир газетани камида 3—4 муштарий ўқиса, минг-минглаб кишилар ўзларининг билим доираларини кенгайтирадилар, маънавий эҳтиёжларини қондирадилар, дунё воқеаларидан хабардор бўладилар. 12 сўм 84 тийин тўланса, олти ойга расмийлаштириш мумкин.

Муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»
(«Сельская правда»)
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими— 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Безатиш бўлими—32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 700.000 Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткичи— 64.602, 68.753 нусхада чоп этилади. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 21.00 Буюртма № 5816.